Ataç

Ataç kitabevinin aylık dergisi

Prof. Tarık Z. Tunaya, Prof· İsmet Sungurbey, Doç. Dr. Orhan Aldıkaçtı, Doç. Öztekin Tosun, Mehmetcan Köksal, Dr Murat Sarıca, Ayhan Köksal'ın Millî Eğitim konusunda düşünceleri...

15

Ataç
Ataç kitabevinin aylık dergisi

BİRİNCİ YIL
SAYI : 15 CİLT : 2

1 TEMMUZ 1963

***

Sahibi :

ŞÜKRAN KURDAKUL

***

Yazı işlerini fiilen idare eden :

A. Aydın HATİBOĞLU

***

Bu sayıyı düzenliyen : Şükran KURDAKUL

Her ayın onbeşinde İstanbul'da yayınlanır ● Sayısı 100 kuruştur. ● Altı aylık abonesi 6 lira, yıllık abonesi on iki liradır ● Havaleler ATAÇ KİTABEVİ adına gönderilmelidir

***

● Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez ● Yazı işleriyle ilgili konularda kitabevine Çarşamba günleri 14 - 16 arasında müracaat kabul edilir. Ataç Kitabevi - Ankara Cad. 45 ●

***

İLÂN KOŞULLARI :
Arka kapak : Çift renk : 1250 T.L.
Arka kapak içi : 1000 T.L.
İç sahifeler : Santimi 15 T.L.

Basıldığı yer :
AYAYDIN BASIMEVİ
Türbedar Sokak Aydınlar han
Cağaloğlu - İstanbul

Baskı tarihi : 6/7/1963

Halkevleri Konusunda Soruşturma

1950 den sonra, uygarlık savaşımızdaki önemleri görmezlikten gelinerek Halkevleri kapatılmış, binaları çeşitli kuruluşlara verilmişti. Yoksun kaldığımız bu ülkücü kuruluşların yeniden açılması zorunluluğunu duyan aydın kişi bugün bir çok il ve ilçede yeni örgütü içinde görevi başındadır.

Gelecek sayımızda yayınlıyacağımız soruşturmayla Halkevlerinin bugünkü sorunları önünde çözüm yolları bulunmasına biraz olsun faydalı olabilirsek kendimizi mutlu sayacağız.

Sorular

1) Atatürk Halkevlerini hangi amaçlarla kurmuştu? Halkevleri ülküsünden ne bekliyordu?

2) Türk Kültür derneklerinin son genel kurul toplantısında HALKEVİ olarak çalışma kararı almasını nasıl karşıladınız ?

3) Yeni ve bağımsız bir kuruluş olan bugünkü Halkevlerinin amaçları ne olmalıdır? Bu amaçları gerçekleştirmek için sizce işe nereden başlamak gerekir?

4) Yeni Halkevlerinin, eski binalara yeniden sahib olma istekleri konusunda düşündükleriniz nedir?

Millî Eğitim Bakanı

Dr. Öktem diyor ki :

Eğitim davamız son on beş yılda gerilemiştir. Dinamik gayretlerin menşei olan bu davayı 1950 den önceki mihrakına oturtmak lâzımdır.

BU KONUDA DÜŞÜNCELERİNİ SORDUĞUMUZ HUKUK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYELERİNİN YANITLARI :

Prof. Tarık Zafer Tunaya

Sayın Milli Eğitim Bakanının üzüntüsüne bütün kalbimle katılıyorum. Fakat müşahadesi hakkında söyliyeceklerim var:

Bir memlekette, özellikle bizim gibi az gelişmiş bir memlekette kültür politikasının bir an için durdurulması onu çok geriye götürür. Memleketimizde lâyık öğretimin az çok başladığı devre Tanzimat devresidir. Fakat bu devre iyi niyetine rağmen tereddütler içinde bunalmıştı ve bütün sosyal hareketleri eski - yeni, nizamî - Şer'i, daha doğrusu dinî - layik ikiliğinden kurtaramamıştı.

1950 den itibaren kültür ve eğitim politikası üzerinde yapılmış olan tahribat devletin kurulu düzenini tehlikeye koyacak kadar büyüktür. Oy istismarcılığının sonuçlarından biri de layik öğretimin yanında dinî öğretimin layik bir devletle bağdaşmıyacak bir şekilde müesseseleşmesi olmuştur.

Böylece Tanzimat ve hatta daha önceki devir geri getirilmiş ve öğretim politikası tekrar ikici bir temele dayandırılma yoluna gidilmiştir. Şu halde belki de yüz yıl gerilemiş durumdayız.

Fakat bunu muhakkak surette düzeltmenin ancak devrimci ve Atatürkçü bir metotla düzeltmenin mümkün olduğuna inanıyorum.

Yoksa teokratik bir sistem içinde dahi yıkıcılıktan başka rol oynamamış bir ilmiyye sınıfının yetiştirilmesi layik Türkiye Cumhuriyetinin bir ödevi sayılamaz. Buna ihtiyaç da yoktur. Atatürkçü bir devletin eğitim politikası gerici çevrelerle savaşarak bir anlam kazanabilir. Köy Enstitülerinin kurulması bu yönde atılacak ve cidden mesafe kazandıracak bir adımdır.

Prof. Dr. İsmet Sungurbey

Eğitim politikamız, daha CHP. döneminde Yücel'in uzaklaştırılmasından sonra bozulmağa başlamış, köy enstitüleri, klasik çevirileri baltalanmıştı. Bundan dolayı, eğitim politikamızın yalnız «15 yıl önceki hareket noktasından» değil, Yücel'in kaldığı yerden başlıyarak yeniden düzenlenmesi gerekir.

Şunu da belirteyim ki, artık sosyal hukuk devletini kurmuş olan yeni Anayasamızın 10 ncu maddesine göre : «Devlet... insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar.» Gene bu yasanın 50 nci maddesine göre de: «Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama, Devletin başta gelen ödevlerindendir. İlköğrenim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için mecburîdir ve Devlet okullarında parasızdır. Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlama amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları, topluma yararlı kılacak tedbirleri alır. Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtların korunmasını sağlar.» İşte, yeni Anayasamızın bu ilkelerinin gereğince uygulanabilmesi için en azrndan Yücel'inki ölçüsünde halkçı, devrimci ve sosyal eğilimli bir politikanın zorunlu olduğu kanısındayım.

Bu politika için, bir Üniversite öğretim üyesi olarak şu anda sayabileceğim somut dileklerim şunlardır: Mecburî laik ilköğretimin gerçekleştirilmesi, öğretmenlere saldırışların şiddetle cezalandırılarak kesinlikle önlenmesi ve öğretmenlerin can güvenliğinin sağlanması, köy enstitülerinin daha yetkinleştirilerek daha geniş ölçüde açılması, halkevleri yapılarının herhangi bir partinin değil de bağımsız vakıfların tüzel kişilerin mülkiyetinde olarak yeniden aynı amaçlara adanması, klasik çevirilerinin sürdürülmesi, parasız yatılı öğretimin genişletilmesi, yoksul Üniversite öğrencilerinin hepsine yurt, yemek ve burs verilmesi, özellikle Üniversitelerdeki ders kitaplarının yazarlarına belli bir telif ücreti verilerek Üniversitelerce bu kitapların öğrencilere ucuza dağıtılması, öğretim üyelerinin bütün çalışmalarını bilime verebilmeleri için rahat geçimlerine yetecek ödenek verilerek Ünivrsite dışında çalışmalarının yasaklanması, yurdumuzun büyük gereksinmesi olduğundan Teknik Üniversitenin ve Tıp, Dişçi, Eczacı gibi Fakültelerin olanaklarını zorlıyarak çift öğrenim yapmaları ve daha çok öğrenci almaları.»

Doç. Dr. Orhan Aldıkaçtı

Eğitim bir toplumun temel sorunudur. Biz, maalesef henüz bu gerçeğin idare edenlerimizce benimsenmesi için çabaların yapıldığı bir devrede bulunuyoruz. Diğer taraftan toplumumuzda henüz «fikir» «kişilerin» üstüne çıkamamıştır. Yani kişileri, belirli bir fikri gerçekleştirecekleri için bir makama tayin etmiyor, getiriyoruz; sadece, kişiliğini dikkate alıyoruz. Bundan dolayı da, millî eğitim politikası memleketimizde Hasan Âli Yücel devri dışında hiçbir zaman olumlu olmamış ve bocalamalar içinde geçmiştir. Ayni partiye bağlı iki millî eğitim bakınının, hatta ayni millî eğitim bakanının temel konularda birbirine zıt kararlar verdiği görülmüştür. Şahsi tutumun önemi eski millî eğitim bakanının Köy Enstitüleri hakkındaki açıklaması ile de bir daha ortaya çıkmıştır.

Kanımızca, mevcud siyasî partileri gerçek bir millî eğitim politikası etrafında birleştirmek ve meydana çıkacak plânın sadece uygulanmasını tartışma konusu yapmak, yani «fikri» «kişiliğin» üstüne çıkmak gerekmektedir. Plânın da, mümkün olduğu kadar hızla vatandaşlara, standart bir kültür vermeği amaç edinmesi şarttır. Ancak kültürü genişleyen bir toplumda ihtiyaçlar duyulur ve bu ihtiyaçları karşılamak için vatandaşlar kendi kendini çalışmaya zorlar.

Doç. Gültekin Tosun

André Siegfried'in Milletlerin Karakterleri adlı kitabında pek güzel belirttiği gibi, Doğu'nun eksikliği bilhassa teknik sahadaki geriliktir. Bu bakımdan, memleketimizde tahsil programlarını hazırlarken gözönünde tutulması gereken en mühim nokta, bu programların teknik sahadaki geriliğimizi giderecek esaslara yer vermesidir. Şimdiye kadar, maalesef liselerden mezun olanlar memleketin bu eksikliğini giderecek bir faaliyette bulunamamışlardır; çünkü, aldıkları kültür sadece kendilerine her sahada konuşabilecek kadar göstermelik bir malûmat sağlamaktaydı; bunlar salon adamı olarak yetişmekteydiler.

Halbuki, memleketi kalkındıracak bir tahsil programı herşeyden evvel öğrencilerin kabiliyetini bir an evvel keşfedip, onları kabiliyetleri olduğu branşlara sevketmekle işe başlamalıdır. İkinci olarak, bu tahsil programı neticesinde öğrenci cemiyete ve sonuç olarak kendisine faydalı, istihsali arttırabilecek, bu faaliyete katılabilecek bir şeyler edinmiş olmalıdır; bu da teknik tahsile önem vermekle olabilecektir. Memlekette binlerce lise mezunu tapuda, nüfusta memur olmak peşindedir; halbuki, aranan elemanlar tornacı, frezeci, kaportacı, v.s. dir. Doğu Anadoluda halk toprağı oyup içine girerek yaşamaktadır. Tuğlacı, kiremitçi, marangoz adedi arttığı zaman oralarda bu inlerin yerini evlerin aldığı görülebilecektir.

Ziraatçilik, bahçıvanlık, balıkçılık için bile dünyada bugün okullar açılmakta, bu okullardan yetişenler mesleklerini kurallara uygun olarak yaptıkları için hem memleket kaynaklarını kurutmamakta, hem de daha çok randıman almasını bilmektedirler.

Teknik tahsile önem veren ve kabiliyete göre öğrencilere yön veren bir maarif sisteminin memlekete binlerce öğrenci yetişmesi halinde, liselerden binlerce öğrenci yetiştiği bugünkü durumdan daha iyi bir duruma girebileceğimizi tahmin etmekteyim.

Mehmedcan Köksal

İDARE HUKUKU ASİSTANI

Başkumandan, başöğretmen olmayı bilmiştir, süreler önce. Köylere uzaktan bakıldığında, bir okulun harabeler arasında bembeyaz gülümsediği de olmuştur, tümüyle de olacaktı. Öğrenciler, Thales'i de, Napolèon'u da, Einstein'i de öğrenip belleseler, bu topraklara adanmış sorumlarla evrene itildiklerini algılamak üzere idiler.

Bu ülke, Yücel örneği Eğitim Bakanının yargılandığı, en olumlu eylemlerinden ötürü saf dışı bırakıldığı bir ülke yapılmak da istenmiştir.

Birbiri ardınca çıkan neseb düzeltme kanunları, evlendirme yetkisinin köy öğretmenine tanınması ile, aza indirilen bir sorun yapar, bu eylemi. Köyün imamını bile, içinden çıkamadığı karışıklıklardan kurtarmak bir eğitim işidir. Bunlar yüz üstü bırakıldı, çoğu süreler.

Daha sonra, genel eğitim politikası, particilik dolabı olarak kendi benliğinden soyulunca, ona bağlı nece sorunları da ardından nasıl sürükledi ortadadır. Tüm bir beldenin güvenliliğini sağlayan, sağlaması gereken kamu erki, bir öğretmenin canının koruyucusu olamıyor. Enstitüler başka dert. Dolayımıza biz öğrettik. Sonra bizimkini yok ettik. Ekonomik etkenlerin bile bilinebilmesi, bir bilmek, öğretmek, bildirmek iledir. Nedensellikle bağlandığı sorunlar eğitimi bizim için, cahilliğin özgürlüğüne dek götürdü. Yenilerine gidilemeyen klâsklerin basımı bu yenilerle artmak bir yana, tükenenlerin de yeni basımları yapılamadı. Devlet opera ve tiyatrosu ya? Başkentin tekelinde kalmak neyse, hatta siyasal ocak olmaya götürüldü. Ertikmen, (teknisyen) bahçıvan okulları, gezici kurslar arkasını getiremedi. Kamu hizmetlerinin en genel olan nitelikteki eğitim. En güdük bırakılanı, baştan gene o. Üniversiteye giriş sınavlarının durumu, sonucu (girişi) belirleyen dereceleri en aşağıdan

biraz yukarıya katlanmağa bizi zorluyor. Şu kadar, bu kadar öğrenci almak zoru da var, kaldı ki. Demek ki, öncesinden yetersiz geliyor, çocuklar. Konuşma dilini yazmaktan, onu bir konu için kullanmaktan yoksunlar. Bir yığın gerekmezi olan bilgi yükünün de altına durmadan sürülmüşlükten de yorgunlar. Biz hukuk öğreniminde, en azından bir toplumbilim, hatta daha azından dil bilgisine dayanabilenleri bulunmazlar arasından çıkarıp seviniyoruz.

Bunlardır, hemen aklıma gelen. İşin bir de doğrudan yapımsal yanı var. Teknik dediğimiz, sağtöre dediğimiz. Yanyana gelip şu ülkede bahtbirliği kuracak kişiler olabilmeyi başarabilmek için. Kötümser olmayalım. İstersek de olalım. Fakat gerçekleri bilelim.

Tüm yukarıdaki gözlemlerimi yalanlayacak Eğitim Bakanı yoktur, on beş yıl içinde. Bunu yalanlayacak gerçekleri ortaya koyan, onlara yaşama hakkı tanıyan bir politikayı özlüyor, ondan umutlanıyorum ben.

Dr. Murat Sarıca

UMUMİ AMME HUKUKU ASİSTANI

Sayın Milli Eğitim Bakınının eğitim poitikamızın 15 yıl geriden başlanarak yeniden düzenleneceğini söylemesi her ne kadar bir çelişme gibi görünüyorsa da kanımca eğitim alanında ilerici ve ülkenin ihtiyaçlarına cevap veren bir tutumun başlangıcıdır. Çünkü özellikle 1950 - 1960 yılları arasında eğitim davamız yüzeyde kalan bir takım gösteriler bir yana diğer alanlarda olduğu gibi belki de daha fazla ihmal edilmiştir. Bunun en belirli örneklerinden biri bu devrede liselerde okumuş olan gençlerimizin üniversiteye giriş imtihanlarındaki başarısızlıkları ve liselerde verilen genel kültür seviyesinin günden güne düşmesidir. Biz eğitim politikamızın 15 yıl önceki hareket noktasından başlamak üzere yeniden düzenlenmesini; Köy Enstitülerinin günün koşullarına uydurulmak üzere yeniden ele alınması, lâik eğitim anlayışına sıkı sıkıya bağlılık ve ilk öğretim seferberliğinin sadece lâfta kalmaması şeklinde anlıyoruz. Ancak bununla da yetinmeyip, kalkınma çabası içinde olan bir ülke olarak teknik öğretime daha fazla önem veren bir eğitim sistemine olan ihtiyacı göz önünde tutmak gerektiğini de unutmamak lâzımdır. Şunu da belirtelim ki öğretim politikamızın yeniden düzenlenmesi öğretim kadrosunda yapılacak reformlarla ve öğretmenin insanca yaşamasının sağlanabilmesi ile başlıyacaktır.

Ayhan Köksal

CEZA VE CEZA USUL HUKUK ASİSTANI

Cumhuriyetle birlikte batı uygarlığını kabul ettik. Fakat bu yönelimin memleketimiz bakımından istenen sonuçları verebilmesi için en önemli hususlardan biri, hatta birincisi eğitim problemidir. Batı medeniyetine yönelimin memleketimiz için istenen neticeleri verebilmesi ancak kendi gerçeklerimizi gözden kaybedilmiyerek, bu şartların batı esaslarına uydurulması ile mümkündür. Bu ise herşeyden evvel kendi gerçeklerimizin, kendi toplumsal yapımızın, kendi insanımızın, iktisadî, doğal, sosyal şartlarımızın bilinmesi, tanınması ile mümkündür. Bu da gayet açıktır ki ancak iyi bir eğitim politikasıyla gerçekleşebilir. Türk eğitim sisteminde ilk öğretimden başlıyarak yüksek öğretime kadar gözden uzak tutulmaması gereken özellik budur. Fakat bizde batılılaşma, batı metodlarının alınması, batı kurumlarının bizim toplumsal yapımıza uydurulması şeklinde değil batı kurumlarının aynen iletilmesi şeklinde anlaşıldığı içindir ki, istenilen sonuçlar elde edilememiştir. Gerçi bu konuda hiçbir denememiz yok da değildir. Bunun en güzel örneği bizim toplumsal yapımızın doğurduğu en bize özgü, en tipik kurumlardan olan köy enstitüleri idi. Fakat bu güzel yapıt devam ettirilemedi. Oysa ki, bu özellikleri yönünden diğer bütün kurumlarımıza örnek olmaları beklenirdi.

Öbür yandan burada dokunulması gereken konulardan biri de bir çok öğrencinin üniversitelerin belli sayıda öğrenci almaları sebebile yüksek öğrenim yapamamaları durumudur. Üniversitelere alınan öğrenci sayısı sınırlanırken ölçü, üniversitelerimizin

Heinrich Böll'ün Yazısı :

Çağdaş ve Gerçek

Çeviren: Kâmuran ŞİPAL

Gerçek sözcüğünü sadece işitmek bile bir hoşnutsuzluk uyandırır içimizde. Gerçek mi, birdiş hekimini anımsarız o saat. Bir diş hekimine de uğramamız gerekti mi, yarın dersiniz hep, yarın, ama bilirsiniz saçmadır böyle yapmak. Çağdaş kimse sanır ki, çirkin ve üzücüdür gereç can sıkıcıdır gerçek, doğru değildir izin vermek yanınıza sokulmasına. Gündelik yaşamın gerçeği zaten yeterince uğraştırmaktır insanı, bir de uzak, bir de yabancı gerçeklerle ne diye uğraşılsın. Ama yabancı gerçekler sadece sözde yabancı, uzak gerçekler sözde uzaktır. Hiç bi rşey yoktur ki ilgilendirmesin bizi, yani olumlu bir deyimle her şey ilgilendirir bizi.

Gerçek adresimize yollanmış bir mektup gibidir, ama biz açmadan bırakırız mektubu. Açmaya üşeniriz, ya da içinde hoşumuza gitmeyecek haberlerin bulunduğunu düşünür, adetâ kesinlikle inanırız böyle olduğunu da, mektubu açmaya varmaz elimiz. Gerçek kabul edilmesini bekleyen bir mesaj gibidir. Boyunlara borç, çözülmesi gereken bir ödevdir. Gerçeği yadsımak okulu asmağa benzer. Okulu ise sürekli olarak asmak mümkün değildir asla. Geçmişi gelecekten ayıran bir saniye göstergesi üzerine kurulmuşuzdur ve gösterge bir hızla hareket eder ki, pek farketmeyiz hareket ettiğini, nasıl ki yer de döner, hissetmeyiz döndüğünü. Zaman bir atlı karıncaya benzer, bir hızla döner ki atlı karınca, döndüğünün farkında olmayız; duruyor sanırız olduğumuz yerde, halin içinde duruyoruz sanırız, ama geçip gider zaman. Saniye göstergesinin ardında kalan geçmiş, önünde bulunan gelecektir. Biz ise bu daracık çizgi üzerine kurulmuş, geçip gideriz zamanla. Yaşanılan anın gerçekliği geçici oluşudur, ama çocuklarımız öylesine imrenilecek bir kendini verişle yaşarlar ki hali, geçicilik sonsuzluk gibi görünür onlara; acıda sonsuzluk, sevinçte sonsuzluk, çimenler rüzgârlar, sular ve toplar ve parlak renkli elma şekerleri, renk renk balonların sonsuzluğu: işte saniye göstergesinin ucunda bizimle beraber koşup duran geçici oluşun gerçeğidir bu. Zamansal bir büyüdür. Okulu astığımızı biliriz, bunun ortaya çıkacağını da biliriz, ama yine de kapılırız büyüye. Oysa çocuklar okulu astıklarının duyulmayacağını sanır, parlak renkli elma şekerlerinin sonsuz, balonların ölümsüz ve panayırların hep öyle kalacağını sanırlar.

Ama erir gider elma şekerleri, balonlar patlar ya da uçar ellerden, panayırlar sökülür bir gün. Biz biliriz bütün bunları ve bildiğimiz için gerçeğin tutsağı oluruz. Daha çocukluktan çıktığımızı anlar anlamaz, başlar tutsaklık.

maddesel yeteneği mi, yoksa Türkiyenin ihtiyaçları mıdır?. Aslnda ikinci olanak, olması gerekendir. Bugün memleketimizin, üretimi artıracak teknik elemana, dolayısile bol sayıda teknik okula ihtiyacı vardır. Bu suretle eğitim hem öğrencinin kişisel yeteneklerine uygun olarak yapılacak, hem de memleketimiz kendisi için gereken teknik elemana kavuşacaktır. Böylece kişisel yetenekleri esas tutan bir eğitim sistemi daha kaliteli bir eğitim sağlıyacaktır. Gerçi iktisadî şartlar bunları kendiliğinden ayarlıyabilir, teknik eleman iktisadî yapıya uyacak ölçüyü kendiliğinden bulabilir denilebilirse de, biz devrim yapmış bir ülkeyiz ve devrimlerimizi biran evvel gerçekleştirmek, Avrupa memleketlerinin «tedricen» varmış oldukları bugünkü seviyeye ulaşabilmemiz için daha mücadeleci bir eğitim politikası takip etmek zorundayız.

Mektubu açmamız, ödevi çözmeye çalışmamız gerek. Ve günlerden bir gün, olur a, eski bir okul atlasının karıştırılacağı tutar, bir kayıtsızlıkla Rusya'nın kuzey bölgesindeki görünürde ıssız, yeşilimsi alanlara dokunur parmaklar. Pek büyük olmayan sadece beş kara nokta, buraların öyle pek meskûn yerler olmadığını anlatır. Vaktiyle az buçuk Tundra'lar, az buçuk Taiga'lar hakkında işitilmiştir bir şeyler, ama yine de bu yeşilimsi, görünürde ıssız yerler ancak aşağıdaki satırların okunmasıyla bir gerçeklik kazanır: «En düşük ısının raslandığı yer: yaklaşık olarak sıfırın altında 70 derece. Gemi ile Kolyma'ya sevkedilen köle ve kolonistlerin sayısı yılda dörtyüz bin ile beşyüz bini bulmakta olup, bu sayıya buz denizi üzerinden yapılan sevkiyat dahil değildir. Ölüm yüzdesi yılda yirmi ile yirmibeşe varmaktadır. İhtiyatlı kaynaklar on milyon tutsaktan söz açmaktadırlar.»

Bu birkaç satır, yeryüzünün bu ırak ve yabancı bölgesinde bütün İsveç, Norveç ve Danimarka'nın nüfusu kadar bir kalabalığın oturmakta olduğunu gösterir bize. Oysa bu bilgi beş yıl öncesinden kalmaktadır. Kimi yitiklerin varlığını sezer gibi oluruz o saat ve pek âlâ mümkündür ki bu gerçek, okul atlaşının yapraklarını karıştırırken kayıtsızlıkla parmaklarımızın dokunduğu bu toprak parçasının gerçekliği evimizden içeriye kadar sokulmaktadır: vaktiyle altımızda oturmuş adam şimdi orada yaşamaktadır belki, ya da bitişiğimizdeki yıkık evin enkazında hâlâ yerle gök arasında asılı duran banyoyu kullanmış adam orada bulunmaktadır.

Sonra bizim hayal gücümüz de gerçektir, şifreli olaylardan gerçeği okuyabilmek için bize verilmiş gerçek bir yetenektir. Hayalperestlikle ilgisi yoktur hayal gücünün, hayalatla bir ilgisi yoktur. Hayal gücü tasarlama gücümüzdür bizim, bir şeyi kavrama gücümüz. Banyo ile, bu dokuz yıldır bitişiğimizdeki yıkık evin enkazında yağmurlara terkedilmiş duran banyo ile, atlasımızın yapraklarını karıştırırken bir kayıtsızlık içinde parmaklarımızı dokundurduğumuz görünürde ıssız, yeşilimsi yerler arasındaki bağıntıyı kavrama gücümüzdür.

Gerçek asla armağan edilmez bize. Gerçeğe varmak için pasif değil, aktif bakımdan dikkatli bulunmak gerekir. Anahtarlar verilir elimize ve sayılar ve bir kot numarası. Gerçeği açan öyle bir maymuncuk yoktur: Kitaplar, olaylar olsa olsa gerçek kırıntıları ya da gerçeğe götüren anahtarlardır; içerisini bir görmek isteyen kimselere binaların kapılarını açar gibi açarlar gerçek kapılarını. Ve açılan kapılardan girmek gerekir içeri, o ana değin bilinmedik odalara, ve içerisine bir göz atmak gerekir. «Gerçek» her vakit biraz gerisinde bulunur «aktuel» in. Uçan bir kuşu vurmak isteyenin, kuşun önüne ateş etmesi, kuşun hızını, merminin hızını ve rüzgârın durumu, hava basıncı gibi hesaplanması mümkün daha bir sürü etmenleri hesaplamak zorundadır. Yanlış çıktı mı hesap, kuş uçar gider uzaklara, ve mermi yetişemez gittiği yere. Yani gerçek de hareket etmektedir.

Aylar öncesi atom denemelerinde radyoaktif ışınların saldırısına uğrayan japon balıkçıları nerdeyse unutulmuş bulunuyor, oysa resimlerini kesip çıkarmamız, odalarımızın duvarlarına yapıştırmamız, asmamız gerekirdi; çünkü bu balıkçılar yeni bir tip ölüm gerçeğinin ilk kurbanları olmuşlardır. Birkaç gün aktüel olarak kalmışlar, kısa bir dehşet dalgası dünyayı dolaşmış, Japonyada olup bitenlerin anlamı sezilir gibi olmuş, insanlığın toplu halde intiharı ihtimali ilk olarak göstermişti kendini. Japon balıkçılarıyla başlarına gelenler birkaç gün için aktüellik kazanan bir sürü şeyler gibi aktüel olmuşlardı. Ama gerçekten o gün olanlar anlaşılamamıştı pek; üzerimize düşen yağmur, soluduğumuz hava bu yeni ölümü taşıyabilirler içlerinde. Hamurkârlar, farkında olmadan, ekmeğimizin içerisine yoğurup katabilirler bu yeni ölümü, postacının onu mektup falanla evimize kadar getirmesi mümkündür.

Papa XII nci Pius demişti ki: Korkuyla irkilen dünyanın gözleri önünde korkunç tahriplerin hali, oturulmaz, insanlar için kullanılmaz duruma getirilen ülkelerin manzarası bulunuyor.

Amerika atom komisyonu başkanı Robert Oppenheimer ise şöyle demişti: Fizikçiler günahın ne olduğunu öğrenmiş bulunuyorlar. Bu öyle bir biliştir ki, üzerlerinden silkip atmaları mümkün değildir bir daha. Hiç bir şey, hiçbir hukuk, hiç bir dâva yoktur ki dünyada, atom bombasının uygulanmasını haklı çıkarabilsin. Bu durumda, Amerika Başkanı'nın etik açıdan atom bombası imalinin temelden yanlış bir

BİR GÜN AŞK GEÇİLMELİDİR

— Jane için —

Ey artık ağzı ve saçları
Uzun bir karanlığı ağartan boyna
Maviden aşka boyayıp silâhları
Bilenip bir başkaldımaya
Korkak ve umutsuz yerlilerden
Söküp son hızla çadırları
Ağaran bir kan, geceden
Yepyeni bir çıldırmaya.

Yangın. Onun al yuvarları.
Kanlı bir geçit gibi. İSYAN.
Mavi gözlerle dolu saçları..
Ey beni umutsuz eden kan.
Ey bütün şarkılardan artan
Aşkın vazgeçilmez karanlığı.

Susar ve martıları düşünür
Gecenin bir kesiminde insan.
İçinde beyaz bir kalabalık.
Ve aşk zaten gürültüdür..
Benim korkum ve umutsuzluğum
Artık ölmüş bir adam gibidir
Kendini hiç hatırlamayan..

Aşkın ve hüznün şiiridir
Yüzümle çizdiğim karanlığa.
Çılgın atlar, Savaşçılarım,
Ey benim bilenmiş kuşlarım
Bir gün dört nala ağlamaya..

BİR GÜN AŞK GEÇİLMELİDİR..

ATAOL BEHRAMOĞLU

adım olduğunu halka bildirmesi gerekirdi.

Bu, bir bilginin ağzından çıkmış güçlü bir sözdür. Fizikçiler günahın ne olduğunu öğrenmiş bulunuyor. Yani fizik artık sadece bilimsel kavramların değil, teolojik kavramların sözünün geçtiği bölgelere gelip dayanmıştır.

Tehlikeli bölge dışında yeni ölümün saldırısına uğrayan balıkçılar aktüeldiler, zalim bir aktüalite. Ama gerçek, ama gerçek tehlike, yağmurlarla üzerimize yağan, gündelik ekmeğimiz hazırlanırken içerisine katılması mümkün ölümdür.

Aktüelde gerçeği tanıyabilmek için hayal gücümüzü, olup bitenleri kavramamızı sağlayan bu yeteneği harekete geçirmemiz gerekir. Aktüel, gerçek kapısını açan bir anahtardır.

Aktüele gerçek gözüyle bakanlar ,çokluk gerçeği tanıyabilmekteden haylı uzak bulunur. Aktüelle pek bir ilişiği olmayan, bir profesör karikatürü olabilecek miyop, dalgın adamın biri, dili bir karış dışarda, aktüelin ardından koşan ve aktüele gerçek gözüyle bakan bir kimseden daha çok gerçeğe yakın olabilir. Uçan kuşu vurmak isteyen kimsenin telâş etmeden nişan alması, geçmişi gelecekten ayıran saniye göstergesi üzerinde sükûnetle oturup, cesaretle havasız boşluğa ateş etmesi gerekir, ancak böyle yaptığı takdirde kuş merminin üzerine doğru uçup gelecek ve gerçek avucunun içerisine düşecektir.

Çağdaş, yaşadığı kentin istasyonundan trene atlayıp gecenin koynunda, uzaklığı bilinmeyen bir hedefe doğru yol alan bir yolcuya benzer: çok vakit karanlıkta yarı uykulardan irkilerek uyanır yolcu, bilinmedik bir istasyonun hoparlöründen o anda nerede bulunduğunu haber veren bir ses gelir kulağına, tanımadığı, kendisine gerçek dışı gelen isimler, sanki var olmayan bir yabancı dünyadan isimler işitir. Fantastik bir olaydır bu, ama yüzde yüz gerçektir. Zaten fantastiktir gerçek; ama bilmek gerekir ki, biz insanların hayal gücü hiç bir vakit gerçek sınırlarından çıkmaz dışarı.

Mektup bize yazılmıştır bir kez, ödev verilmiştir, anahtarlar teslim edilmiştir elimize: okulu asabilir, diş doktorunu ziyareti bugünden yarına atabilir, bentlerin kapılarını arkasındaki gerçeğin onca sıkıştırmasına rağmen kapalı tutabiliriz. Bizleri sürekli olarak geçmiş ile gelecek arasında tutan saniye göstergesinin üzerine kurularak, çocuklarımızın yaptıkları gibi, balonları ölümsüz, parlak renkli elma şekerlerini sonsuz olarak görebiliriz, ama biliriz, esef ederek biliriz ki sürekli mümkün değildir okulu asmak, eninde sonunda kuşu vurmamız gerekmektedir, yaşamımızı sadece gerçek içinde eylemleştirebiliriz ve bizler için bir ölüm kalım meselesidir bu.

Yıldızlarca Ürkütülmüş

Bir yanda yıldızlı gece
Bir yan kan
Bir yanda mayıs haziran eşiğinde
Bir yanda kan
Demek hiç değmemiş o şeyler elinize
Gizli kan ırmağında o utanç köpüğü
Bala döner çiçeğin sapsarı göbeğinde
Vurur yere ölümü.

İşte o zaman çok uzun bir masada
Önce ağlamalar adına
Sonra ağlamalar adına
Soylu ağlamalar vardır katıla katıla
Badem çiçekleri tadında
Zehir şerbetler tadında.

O sofralarda senin etinle örülmüş
Usun ve yüreğin yasakladığı
Sen yıldızlarca dağıtılmış ürkütülmüş
Eti bıçakla savaşan büyük sürüm
Birden çağdaş yağmurlar gelir şakır şakır
Dökülür kan üstüne onur üstüne
Ve günün.
Sen yılgınlık kazıyıcısı

Çam bardaklara boşalan ilkyaz
Sende büyük beyaz mı beyaz
En kutsal geleceğin yüce sancısı.

Bilirim sen saçlara vurgunsundur
Gözlere vurgunsundur ben de vurgunum
Tam orada utanma oluyorsun ya da bir elden üç ele kurşun
Ölü bir ot kökü oluyor orada usun.

Bir inat istemle aş kendini
Bire yeni birler katmakla varılıyor sana
Öldüm dediğin yerlerde diriliğin tadı
Bir örgüt çağdayız bunu unutma.

Seni en sen yanınla büyük sürüm
Açlığın çıplaklığınla büyük sürüm
Kıraçta bozkırda deniz gören tepelerde
Seni senle bırakıyorum işte
Bulasın diye kendine en güzel biçimi.

MEHMET KARABULUT

Hikâyeci arkadaşımız Ferid Edgü, Paris'ten gönderdiği mektupta daha önce Tarık Dursun K. nın konu olarak aldığı «yazarlarımızın batı dillerine çevrilmesi» sorunlarına değinmektedir. Bu tartışma ve açıklamaları yayınladığımız için ileri sürülen iddialardan yana olduğumuz sonucunu çıkaran kimi okurlarımız bize soruyorlar : «Yaşar Kemal'i yıpratmaya çalışmak niçin?» Yanlış ve biraz da küçük düşürücü bir kanıdır bu. Yaşar Kemal'e olan sevgimiz, kişiliklerini hepimizin çok iyi bildiği iki sanatçının iddialarına sansür koymayı mı gerektirir?

Tekrar ediyoruz gene: «Türk yazarlarının batı dillerine çevrilmesi» konusundaki tartışmada dergimizin yeri yargıların dışındadır.

DERGİ

Tehlikesiz İlgiler

Sevgili Şükran,

Ataç'ın mayıs sayısında yayınladığın Tarık Dursun'un «Roditi Adında Biri...» başlıklı yazısını okudum. Bu konu açılmışken ben de bir takım bildiklerimi açıklamak istedim. Toplumsal düzensizliğe karşı başkaldırmış, yalansız, istismarsız, tüzel bir düzenin özlemini duyup, yapıtını bu yolda kuran ilerici bir yazarın (Yaşar Kemalden sözediyorum) kendisini ilgilendiren sorunlarda ne denli bir tutumu olduğunu göstermesi yönünden vereceğim bir iki örneğin ilgi çekici olduğunu düşündüm.

Bir Alman yayınevinin Sait Faik'ten yapılmış çevirileri yayınlayıp yayınlamamak konusunda, Türk edebiyatı konusunda yetkili bir kişi sayıp danıştığı Eduard Roditi, Tarık Dursun'un yazdığına göre, Sait Faik'in sıradan bir yazar olduğunu söyleyip dolaylı da olsa bu çevirilerin yayınlanmasını önlemiş oluyor.

Tarık Dursun'un «Ne mene kişidir bu Roditi?» diye sorduğu İnce Memet'in ingilizce çevirmeni(!) Bay Roditi son bir kaç yıldır batı dünyasında Türk edebiyatıyla ilgili yazılar yazmaktadır. Daha doğrusu Yaşar Kemal'in çevresinde Türk edebiyatı üstüne... Uzun bir süre yazarın iki yıl önce bir Alman dergisinde (Neue Deutsche Hefte, kasım-aralık 1961 sayısı) Bir batılı gözüyle Türk Edebiyatı başlıklı bir yazısı çıktı. Bu yazının bizde bir yankısı olmasını, bu yazıyı gördüğünden şüphe olmadığım bir takım kişilerin çıkıp seslerini yükseltmelerini uzun bir süre boşu boşuna bekledim. Bugün bana öyle görünüyor ki, edebiyatımızın dışarda yalnız bir yüziyle görünmesi tanıtılması «bir takım kişilerin» işine yarıyor, hiç değilse bunun böyle olmasını istiyorlar. Bu konuda doğrusunu istersen Roditi de bir kurbandan başka birşey değil. Bunun nedenini açıklamadan önce yukarda andığım incelemeden sözetmek istiyorum: Bu incelemede yazar, ilkin edebiyatımızın geçmişini, dilimizin gelişmesini anlatmak (bütün hepsi onüç satır içinde) Ömer Seyfettin'den başlıyarak Refik Halid'i, Yakup Kadri'yi anıp sözü son devir Türk yazarlarına getirmektedir. Bu bölüme giriş Sait Faik'ledir. Onun bir Türk Gogol'ü olduğunu belirttikten sonra Orhan Veli'nin, Sabahattin Ali'nin, Orhan Kemal'in, Kemal Tahir'in, Haldun Taner'in, bir iki sıfat ekleyerek adlarını anıp sözü Yaşar Kemal'e getirmektedir. On üç sayfalık yazının beş sayfası yalnız bu ünlü yazarımıza ayrılmıştır. Eduard Roditi bu beş sayfa içinde Yaşar Kemal'in Türkiye'nin ilk **bestseller'i** İnce Memet'i yayınladığı yıl Türkiye'nin ilk roman armağanını aldığını (?) yabancı dillere çevrilmeden önce yalnız Türkiye'de 40.000 sayı sattığını, bu romanın genç aydınlar, özellikle de 27 mayıs devrimini yapan subaylar üstünde derin etkisi olduğunu söylüyor. (İnce Memet'in 27 mayıs devrimcilerini etkilediği düşüncesi yalnız bu inceleme içinde değil, geçerliliği o denli kesin olmalı ki, Amerikan baskısının tanıtma yazısında da üstünde durulmaktadır bunun.) Bu kitabıyla ve bundan sonra yayınladıklarıyla diye devam ediyor Roditi Yaşar Kemal'in Türk gençliği üstünde büyük etkileri olmuş memleket sorunlarının bilincine varmalarını sağlamıştır. Amerikalılar için Tom Amca'nın Kulübesi bir zamanlar için neyse İnce Memet de bugün Türkiye için odur. Köylerde okuma yazma bilmeyen çoğunluk, birinin çevresinde toplanmakta, geceleri İnce Memet'i dinlemektedir.

Yaşar Kemal üstüne yazılmış, hiç şüphesiz içinde gerçek payı da olan bu satırlar, sonunda sınırsız bir övgüye dönüyor: Hayır diyor Roditi, onun yeri şu veya bu devrimcinin (o, burda yeryüzünün yüzünü değiştiren bir devrimcinin adını veriyor) yanından çok İsa'nın, Muhammed'in yanıdır.

Şimdi artık Roditi'nin kurbanlığının açıklanmasını yapabilirim. Bir takım yayınevlerinin yetkili bir kişi bilip danıştıkları, Yaşar Kemal'in ingilizce çevirmeni, Sait Faik'in sıradan bir yazar olduğunu söyleyen, şurda burda Türk edebiyatı üstüne yalan yanlış bilgilerle dolu yazılar yazan Edoard Roditi türkçe bilmemektedir. Adı yalnız Yaşar Kemal'in ingilizce çevirileri üstünde görülse, iki kişi arasında bir iş, bizi ilgilendirmez der geçerdik. Ama görüldüğü gibi, Roditi'nin alanı bu yetkinin sınırını aşıyor. Bildiği dillerde, yeterince Türk edebiyatı üstüne inceleme bulamıyacağına göre, yazılarındaki bilginin kaynağı nerden geliyor? Bence üstünde durulacak nokta budur. (Ve ben bunu bir ahlâk sorunu olarak görüyorum.) Demek ki, kurban Roditi'ye bu bilgileri biri ya da birileri vermektedir.

Hiç kimsenin, Eduard Roditi'nin, Yaşar Kemal'e olan, peygamberlerle kıyaslamaya değin giden sınırsız hayranlığı üstünde bir diyeceği olamaz - bu hayranlığın tabii bir takım gerçekleri örtbas etmemesi şartıyla. - Diyelim Yaşar Kemal'den bu yana yurdumuzda kayda değer bir yazar, bir ozan yetişmedi, ama Sabahattin Ali'den bu yana (Yaşar Kemal'in adı daha ortalarda yokken ortaya çıkan, etkisini daha da sürdüren Makal'ı bir an unutsak bile) köy gerçeğimizin, daha geniş anlamda Türkiye gerçeğinin ortaya konulmasını, bunun etkilerini bir Yaşar Kemal'in yapıtından doğduğunu söylemek, (daha doğrusu **söyletmek)** Orhan Kemal'lerin, Samim Kocagöz'lerin Kemal Tahir'lerin ve daha nicelerinin hakkını yemek olmuyor mu?

Yukarda verdiğim Neue Deutsche Hefte'deki yayınlanan yazı tek örnek olsaydı bir omuz silkip geçilebilirdi belki. İki yıl kadar önce Portekiz'deyken bir fransız dostum bir Lizbon dergisinde Türk edebiyatı üstüne bir yazının gözüne iliştiğini söyleyince ilgilenmiş dergiyi bulmasını, bana özetlemesini istemiştim. Dergideki yazı... Roditi imzasını taşıyordu ve gene Yaşar Kemal çevresinde incelenen sözüm ona bir Türk edebiyatıydı.

Bir kaç yıl önce bizde büyük patırdılar uyandıran, Yaşar Kemal'in de «reklâmını» yapmakta pek kötü kullanmadığı Nobel ödülüne aday olduğu haberinin de Combat gazetesinde Eduard Roditi imzasını taşıdığını söylemeden önce bir üçüncü örnek vermeme bilmem ne diyeceksin? Tersten bir örnek, ama konumuzdan pek uzak değil. Bir Amerikan dergisinin, The Literary Rewiew'nun geçen yılki sayılarından birinde Roditi'nin bir kaç şiiri yayınlandı. Bu şiirlerin ardında, bu derginin tüm yazarları için yaptığı gibi, Roditi üstüne bir iki yazarın (daha doğrusu üç yazarın) bir çeşit tanıtma yazıları bulunuyordu. Bu üç yazardan biri Yaşar Kemal'di. Yaşar Kemal bu Amerikan dergisine yazdığı yazıda Roditi'nin Türkiye'deyken bir milyon okuyucusu olan Bayram gazetesinde kendisiyle yapılan bir konuşmada (Konuşmayı yapan Yaşar Kemal) artık kültürel sömürgeciliğe son vermenin vaktinin geldiğini belirttiğini yazıp Roditi'yi batı dünyasınca bilinmeyen sanatların, kültürlerin tanıtıcısı olarak selâmlıyor. Ancak diyor Yaşar Kemal böylesi kişiler sayesinde gerçeği (neler olup bittiğini) öğrenebiliriz. Roditi'nin çalışmalarını bilen bir kişi ister istemez, bu gizli kalmış sanatın, kültürün hazineleri Yaşar Kemal'in dışında neler ola ki? diye soruyor.

Bilmiyorum sözü daha uzatmaya, başka örnekler aramaya, açıklamalar yapmaya, Roditi'nin gerisindeki adam (ya da adamlar) konusunda varsayımlar ileri sürmenin bir gereği var mı?

Çoğu zaman bir sorun, bir örnek kendi cevabını, kendi açıklamasını içinde taşır. Böylesi bir konuda yazmak zorunda kaldığım sözü uzattığım için özür diler, gözlerinden öperim.

F. EDGÜ

albert camus'nün tiyatrosu

John CRUISCKSHAND
Çeviri : Gürkal AYLAN

CALİGULA

Camus'nün oyunlarını yazılış sırasına göre incelemek iyi olacak. Ben de **Caligula** üzerine bazı düşüncelerle işe başlıyorum. **Le Malentendu'den** 15 ay sonra sahneye çıkmış olmasına rağmen, adı geçen yapıttan 5 yıl önce yazılmıştı **Caligula.** 1938 de bitmiş, 1944 de basılmış ve 1946 Eylül ayında yansılanmıştı. Caligula'yı Gérard Philipe oynuyordu.

Tarihsel bir temele dayanır **Caligula.** Suetonius tarafından betimlenen oniki Caesar'sın üçüncüsünü ele alır. Caius Caesar Caligula M. S. 37 yılında, yani 25 yaşında başa geldi ve dört yıl ülkesini yönettikten sonra Ms. 41 de öldürüldü. İlk sekiz ayda iyi bir yönetici niteliğini gösterdi. Tiberius'un siyasetini iyiden iyi değiştirdi, tutukluları serbest bıraktı, adalet sisteminde kaydadeğer değişiklikler yaptı, v.b. Bununla birlikte, aynı evre içinde, kızkardeşi Drussila'ya karşı beslediği sevgiyi açığa vurdu ve onunla evlenmek istediğini belirtti. Derken Drusilla birdenbire öldü, Caligula'nın karakteri de bir gece içinde tamamiyle değişiverdi. Herkese zulmeden bir canavar kesildi. Suetonius ondan söz ederken «insandan çok canavar» sözlerini kullanıyor. Kölelerini öldürüyor, onlara işkence ediyordu, sonunda sarayındakilerin bazısı ayaklanıp Caligula'yı öldürdüler. Bu adı taşıyan oyununda Camus, doğrudan doğruya Suetonius'tan yararlanmıştır. 24 Eylül 1945 tarihli **Le Figaro'nun** yazdığına göre, yazar hiçbir şeyi değiştirmemiş, hiçbir şey eklememiş, yalnızca Suetonis tarafından verilen — «un journaliste qui savait voir» — bilgiyle yetinmiştir. Gerek Suetonius'ta, gerekse Camus'nün oyununda, Caligula'nın erinçsizliği, uykusuzluğu, deliliği, aynanın önünde yüzünü ekşitişi, aya kur yapışı görülebilir. Bunlara, metresi Caesonia'yı öldürmesini, ülkede bir kıtlık yaratılması için buyruklar vermesini, kendisi için bir gelir kaynağı olmak üzere genelevler açılması istediğini de iç'ne alan daha birçok ayrıntıyı ekleyebiliriz. Oyunun en dramatik etkili sahnelerinden ikisi de gene Suetonius'tan alınmıştır: III üncü Bölümde Caligula'nın Venüs gibi giyinip tapınışı, IV üncü Bölümde de ölüm konusu üzerine «şiir yarışması» düzenleyişi. Birçok olayları Suetonius'tan almış olmasına rağmen Camus, pek tabii ki bunları, oyunu yazdığı sıralardaki düşüncelerine uygun düşücek biçimde yorumlamıştı. **Caligula,** yazarın saçmanın iyiden iyi farkında olduğu evreye aittir. Daha önce adını andığımız bir yazısında Marc Blanquet onun şöyle söylediğini ileri sürüyor :

«Kendime konu olarak seçtiğim karakterle iyiden iyiye haşır neşir oldum, oyunun ortaya koyduğu töresel öğretiye rağmen böyle yapmak zorundayım. Bu öğreti ise, insanın, diğer insanlara karşı durmakla özgür olamıyacağı idi.» (1(.

Camus, tarihsel olayı «saçma» düşüncesiyle bağdaştırmıştır. Oyun, Drussilla'nın ölümünden bir iki gün sonra başlar, ölüm olayı Caligula'yı «saçma»nın varlığından ilk kez haberdar etmiştir. Bununla birlikte, bu ölümden çok, insanoğlunun yeryüzündeki ölmümcül durumu üzer Caligula'yı. «İnsanlar ölüyor, insanlar mutlu değil» der Helicon'a. (**Caligula,** I nci B.) İnsanoğlunun ölümlülüğü ve mutsuzluğu, «saçma» yı düşündürür ona. Bu yolda saçmanın farkına varıveren Caligula, ondan kaçmanın olanaksız olduğunu bildiği halde, yine de savaşır onunla. Onun kaçınılmaz bir gerçek olduğunu anlar ama, yine de sonuçlarından kaçmağa çalışır, diğer insanların «yangına körükle koşup» kendini kurtarmayı dener. Kendisinin «olanaksızlığın ülkesi» diye betimlediği yere girmek ister. Aya özlem duyması bu yüzdendir :

«Dünya bu durumuyla sıkıcı, katlanmak çok zor ona. Aya, yahut mutluluğa, ya da ölümsüzlüğe bunun için gereksinme duyuyorum ben, isterse delice birşey olsun, ama bu dünyaya ait olmasın yeter ki.» (2).

Caligula, böylece saçmaya karşı bir başkaldırma biçimini, Camus'nun kısa zamanda vazgeçtiği bir biçimi ortaya koyuyor. Caligula, bundan sonra, olanaksızın, en geniş sınırlarda mantıksal olma durumunda elde edilebileceğini söyler. Geniş bir

alanı kapsayan bu mantık, ancak o zaman herşeyi önemsizleştirebilecek ve alışkanlıkları bir anda devirebilecektir. Saçma düşüncesi, Roma'nın büyüklüğünü ve Caesonia'nın arteritini eşit bir biçimde önemsizleştiriverir. Bu mantık, aynı zamanda tüm kuvvet ve yetkeyi elinde tutan bireye sonsuz bir özgürlük getirir. Tüm insanların ölümlü olduklarını, erken ya da geç ölmelerinin pek birşey değiştirmeyeceğini telkin eder. İşte Caligula oyununun eylemi buradadır, bu çeşit mantığı çıkış noktası olarak alır yazar. Caligula uyrukları arasında kanlı ve zalimane bir yönetime girişir. Saçma düşününü Caligula kabul etmiş, ona karşı koyarak bu düşünü açığa vurmuş ve kendi keşfettiği bu gerçeği anlamaları için diğer kişileri de zorlamıştır. Birinci Bölüm sona ererken öfkeli öfkeli bir gonga vurur ve Caesonia'ya seslenir :

«Yaşam, Caesonia, yaşam karşıtıdır sevginin. Söyleyen benim bunu, seni üstünlüğünün aşılmasına olanak olmayan bir törene, bir halk sınavına, gösterilerin en güzeline çağıran da ben. Seyirciler, kurbanlar ve suçluyu istiyorum yalnızca. Suçluyu getirin. Suçlu gerek bana. Hepsi, hepsi suçlu onların. Suçlu getirilsin... Yargıçları, tanıkları, sanıkları, mahkûm olanların hepsini getirin;» (3).

Oyunun diğer üç Bölümü Caligula'nın kararının etkilerini gösterir. Kanlı bir oyuna girişir Caligula. Salt zevki için insanları öldürür, ya da öldürtür. Uyruklarından bazılarının bilgisizliğini, dargörüşlülüğünü, düşünce yalnızlığını ortaya çıkarmasınahayran olmaktan kendimizi alamasak bile, gene de işlediği cinayetlerin korkunçluğu tüylerimizi diken diken eder. Bir yerde şöyle der Scipio'ya :

«Tanrıların rekabetinin, kuvveti seven bir insan için sinirlendirici bir yanı vardır. Buna egemen oldum ben. Bu uydurma tanrılara, kuvvete sahip bir insanın, onların gülünç serüvenini hiçbir ön eğitime gereksinme duymadan sürdürebileceğini gösterdim.

SCİPİO : Bunlar boş, Caius.

CALIGULA : Hayır Scipio, gerçek. Tanrılarla eşit olmanın bir tek yolu olduğunu anlamış bulunuyorum. Onlar denli zalim olmak yeter.» (4).

Buna benzer sözleri, Caligula'nın belirli bi rçeşit **révolté** olduğunu, ama saçmaya karşı başkaldırmasıyla onu güçlendirdiğini göstermektedir. Başkaldırmasının motifleri - gerçeği istemesi ve bulduğu gerçeğe uygun olarak devinmeye hazır olması - Camus'nün onayından geçmiştir, ne var ki başkaldırı yöntemleri son derece yanlıştır. Caligula, bizzat kendisi, oyunun sonlarına doğru anlamağa başlar bunu. IV ncü Bölümde, Caesonia'yı boğduktan sonra şöyle mırıldanır: «yine de bir çözüm yolu değil ölüm.» Bundan sonraki sahnede -ki son sahnedir- eylemlerini tüm olarak inceler ve yanlış bulur. Ölümün çözüm yolu olmadığına karar vermekle kalmaz, şunları ekler sözlerine: «Yanlış bir yol seçtim ben, hiçbirşey başaramadım. Böyle özgürlük olmaz.» (5). Caligula'nın bu yanılgısı üzerine Camus'nün ne düşündüğü, Hébertot'un hazırladığı yansılamayla ilgili programa eklenmiş bir nokta yazılıdır :

«... eğer o tanrıları yadsımakla doğru bir iş yapmışsa, insanları yadsımakla yanlış bir iş yapmıştır. Bir insan kendini mahvetmeden hiçbir şeyi mahvedemez. Caligula'nın çevresindeki kişilerin sayısını azaltmasının ve eninde sonunda kendisini öldürecek olanlara karşı, öyle bir mantıkla gerekli olanı yapmasının nedeni budur. Caligula'nın öyküsü, gururlu bir intihar örneğinden başka birşey değildir. Yanılgıların en insancıl ve en trajik olanıdır. Caligula, kendine olan inancını sürdürmek için, insanlığa olan inancını yitirir. Hiç bir kimsenin, yalnızbaşına kendini kurtaramıyacağını, insanlığa karşı duran hiç kimsenin özgür olamıyacağını öğrenmiştir artık, boyun eğer ölüme. Ama hiç değilse, kendisinin ve dostu Scipio'nunki de dahil bazı ruhları, bayağılığın düşsüz uykusundan kurtarmıştır.»

Bu son noktayı, oyunun başlıca kişilerinden biri olan Chirea belirtir. Caligula'nın, onları erinçsizliğe atarak, kışkırtarak insanları düşünmeğe zorladığını ve bu yüzden de herkesin nefretini kazandığını söyler. Çevresindekileri, bilgisizliğin dar çemberinden, rahat dünyasından çıkarıp katı gerçeklere doğru iter Caligula. Camus buna hayrandır, Cherea da anlamıştır bunu. Scipio'nun da anladığını söylemek yanlış olmaz. Kendisinin, kötülüğün ülkesinde saf olarak bulunmasına karşılık Scipio'nun, iyiliğin ülkesinde saf olarak bulunduğunu söyler Caligula. Bu da Scipio'nun Caligula'nın -yanlış uygulanan- ülküsünü anlamasına yardım eder. Oyunda, Caligula'-

nın davranışına karşı dört türlü durumalış bulunduğu söylenebilir, birbirinden ayrımlı dört durumalış. Soylu kişilerin onu anlamasına olanak yoktur, hepsi de bayağılığın denizine gömülmüştür çünkü. Kendi değersiz yaşamların ve özel servetlerini korumak için tepki gösterirler. Onun eylemlerini güç belâ sineye çekmesine rağmen Caesonia da anlamaz Caligula'yı. Onun mantığını kabul etmekle kendi ölümünü çabuklaştırmış olur, çünkü bu mantık Caesonia'nın eninde sonunda Caligula'nın kurbanlarından biri olmasına yolaçacaktır. Durumalışın bir biçimi de Cherea ve Ccipio'da görülür. Camus onları, Caligula'nın delice, canavarca etkinliklerini seyirciye daha iyi açıklamaları için kullanır. Eski trajedilerde olduğu gibi koro görevi görürler bir bakıma, Caligula'nın başkaldırısının asıl niteliğini ortaya koyarlar ve bu başkaldırının fizikötesi anlamının algılanmasından doğan iki ayrımlı durumalışı gösterirler. Cherea durumu anlamıştır, şiddetle reddeder onu. Caligula'nın ortadan kalkması gerektiğine inanır ve bunun için çalışır. Scipio da Caligula'nın tepkisini anlamıştır, ama bu tepkiyi anlamış olması, Caligula'yı öldürecek olanlarla birleşmesini engeller. Cherea'ya der ki: «... Ben ona karşı olamam. Onu öldürsem bile kalbim ondan yana olur.» (6). Cherea'nın direnmeli üzerine şunları ekler sözlerine: «Aynı ateş yanıyor kalplerimizde... Benim talihsizliğim şurada ki, her durumalıştaki nedeni anlıyabiliyorum ben.» (7). Cherea o zaman Scipio'nun tamamiyle Caligula'nın mantığı etkisinde kalmış olduğunu düşünür. Scipio, kendi üzüntüsü yüzünden bu soyut mantığı kabul etmek zorunda kalmıştır. Cherea, Scipio'nun saflığının, temizliğinin böylesine kötüye kullanılışını Caligula'nın işlediği suçların en büyüğü olarak sayar. Scipio'yu, Caligula'nın öldürülmesi için son hazırlıkların yapılması amacıyla terkeder.

L'Homme révolté'yi okuyanlar, ikinci denemede daha çok açıklanan ve büyük çapta tartışılan çeşitli düşünlerin imgesel bir izdüşümünü içerdiğinden dolayı Caligula'yı kısmen ilginç bulacaklardır. Bununla birlikte, 1945 seyircileri için, özellikle Camus'nün saçmayla ilgili diğer yapıtlarını bilmeyenler için oyun, belki de siyasal töreciliğin bir örneği olması bakımından ilginçtir. İlk zamanlarda yapılan incelemeler, eleştirmeler, Caligula'nın ve Hitlerin megalomanisi, Caligula'nın ve Hitler'in eylemleri, Caligula'nın intihar niteliğindeki ölümü ile Hitler'in kendini öldürmesi arasında benzerlikler olduğu merkezindeydi. **Caligula**'da, **Lettrez à un ami allemand**'da tartışılançeşitli düşünlere de rastlanabilir. Ama oyunun bunların hepsinden önemli bi ryanı var. **Caligula**'yı iyi bir oyun durumuna getiren şey ne? Daha doğrusu şeyler ne? Sözgelimi ana-konu, yanıt vermek gerekiyorsa, Camus'ye materyal sağlayan ana-konu. Bu materyal dramatik ve gösterisel; doğrudan doğruya bir doruğa gidiyor. Camus, elinde böyle materyal olduğu için, duygusallık ve dramatik yoğunluk bâki kalmak üzere, konuyu doğal olarak düzenlemesini bilmişti. **Le Malentendu**'de, uzun bir oyunun meydana gelebilmesi için oldukça sınırlı bir dramatik materyalle işe girişildiği görülebilir. Bol sözcüklü **longueurs**'den uzak olan Caligula'da ise durum böyle değildir. Oyunun, birinci Bölümden sonra, doyurucu olmadığı ileri sürülmüştür. O günden bu yana, Caligula'nın olanaksızı başarma konusunda vermiş olduğu ilk karardan mantıksal olarak ortaya çıkarılan bir incelemeler dizisi süregelmiştir. Şu sonuca varılmıştır sonunda: bu oyunda, kendi başlarına yeterince vurucu olan, ama birbirleriyle gerçek dramatik bağlantıları bulunmayan bir tablolar dizisi vardır. Bir bakıma doğru bu, hiç kuşku yok ki, Caligula'nın bir sahne yapıtı olarak incelenmesi sayılabilir. Bununla birlikte, benim kanıma göre bu tabloların toplam etkisi ve bir doruğa doğru yükselmeleri, onların tiyatrolardaki etkilerini çoğaltmaktadır. Buna ek olarak, Caligula'nın ilk kararıyla doğrudan doğruya bir mantık çerçevesi içinde ilgili bulundukları gerçeği, bu tabloların tüm olarak gerekliliğini ortaya koymakta ve dramatik birliği doğurmaktadır.

Bu birlik, Caligula'nın dominant ve sinirli varlığıyla da kuvvetlenmektedir. Onun çevresinde düzenlenmiştir oyun. Bu da dramatik bir etki kazandırır oyuna. Caligula'nın kişiliği, seyircinin dikkatini toplamağa yeterlidir. Nefret uyandıran, ama yine de büyüleyici bir insandır Caligula, hem bir canavar, hem de kurbandır, çevresindekilerin uyruklarının aşağılığını, kuşbeyinliliğini şaşırtıcı bir mantıkla açığa vuran bir manyaktır. Camus, ona delice gönga vurdurmak, ayna önünde uzun

uzadıya kendini seyrettirmek suretiyle dramatik etkiyi arttırmak istemiştir. Bu ikinci motifin simgesel bir anlamı da vardır, oyunun diğer bir kuvvet kaynağını belirtmektedir. Caligula'nın karakteri, seyircilerin oyunu iki ayrı biçimde yorumlama fırsatı vermektedir. Felsefi düşünleri gereğince kavramayan, ya da onları çok soyut bulan seyirciler için oyun, alışılmışın dışında, kuvvetli bir ruhbilimsel inceleme olarak gözükebilir. Caligula'nın kendisi salt bir soyutlama değildir insaniyetsizliği insancıldır onun. Bu da, Caligula'nın başkaldırısının fizikötesi anlamını daha kolaylıkla kavrayan seyircilerin, onu ikikat bir ilgiyle seyretmelerine yol açar. Bazı eleştirmenler, herşeye rağmen ilk yansılamada oyunu çok soyut buldular. Biri kalkıp, bu tiyatro değil, felsefe efendim, dedi. Bir diğeri de edebiyat olduğunu ileri sürdü. Bununla birlikte işten anlayan eleştirmenlerin çoğu, övgüye değer buldu oyunu, bazısı da Caligula'nın savaş öncesinden beri Paris sahnesine çıkmış olan oyunların en etkilisi olduğunu savundu.

YANLIŞLIK

L'Etranger'nin ikinci bölümünün başlangıcına yakın bir yerde, Meursault yargılanmayı beklemekteyken, zindandaki somyesinin altına yapışmış, sarı bir gazete parçası bulur. Göz gezdirir, bir facia haberi yazılıdır gazetede. Bir adam köyünü terketmiş, şansını denemek için yolculuğa çıkmıştır. Başarı kazanıp zengin olur ve yirmibeş yıl sonra, karısı ve çocuğuyla doğduğu köye döner. Anasıyla kızkardeşi halen köyde küçük bir otel işletmektedirler. Adam, bir şaşırtmaca olsun diye, kimliğini saklayıp alelâde bir müşteri gibi otelde kalmağa karar verir. Karısıyla çocuğunu başka bir otelde bırakır. Anası, onun oğlu olduğunu anlamaz, geceleyin ana kız onu öldürürler, parasını alırlar ve cesedini nehre atarlar. Sonrası gün karısı gelince gerçek ortaya çıkar. Bunun üzerine ana kendini asar, kız da kendini bir kuyuya atar. Meursaul, böyle bir şeyin bi rbakıma olamıyacağını, bir bakıma da oldukça doğal olduğunu söyler. «Şaşırtmaca oyunlarına» giriştiği için oğulu suçlu bulduğunu sözlerine ekler.

Le Malentendu'da Camus bu **fait-divers**'i tekrar ele alır ve ufak değişikliklerle üç bölümlük bir trajedi vücuda getirir. İlk yansılanan oyunu olmasına rağmen, ikinci oyunudur bu. 1943 de yazılmış ve Marcel Herrand tarafından 1944 Haziranında sahneye konmuştur. Herrand, oğulu, yani Jan'ı oynuyordu;

Le Malentendu'de kullanılan materyalin, üç bölümlük bir oyun için az olduğunu söylemiştim. Bununla birlikte, bu materyalin, dramatik yoğunluğu meydana getirecek bazı yanlara sahip olduğunu söyleyebiliriz. Sözgelimi, trajik bir doruğa doğru kurulan bir plotu vardır. Biçim bakımından oldukça yalın olan öykü, Camus'nün, Fransız tiyatrosunda hâlâ aranılan zaman, yer, eylem birliklerini gözlemlemesine fırsat vermektedir. Herşey bir doruğa doğru yolalır, bunun bir sonucu olarak da plot bir amaç birliği kazanır. Bir diğer özellik de, bu doruğun, birbirine çok benzeyen bir olaylar zincirleriyle, gelişen olayla ilgisi olacak biçimde desteklenmesidir. Bu da plota bir trajik çaresizlik unsuruyla birlikte yeni bir etki getirmektedir. Bazı eleştirmenlere göre Camus, bu çaresizliğin aşamalarından sonuca doğru çok ağır ilerlemiş ve bu yüzden etkiyi hafifletmiştir, ama oyunu sahnede görenlerin böyle düşündüğünü sanmıyorum. Benim kişisel görüşüm, ana-konunun ağır bir dramatik yürüteç (tempo) istediği yolundadır. Camus'ye göre, kullandığı materyal bir duraksama ve yanılma dramı meydana getirmekte ve çeşitli duraksama anları oyunun gerilimini kesin çizgilerle belirtmektedir. Oyuna ad olan «yanılma» (ya da «yanlış anlama) orijinal öykünün üçüncü önemli özelliğidir. Gerçekte, bir tanımama olayına dayanmaktadır. Bu ise, materyalin cinas için birçok fırsatlar sağlamasına olanak hazırlamakta ve Camus de bu teatral türüğü oyunda tüm etkisiyle kullanmaktadır. Oyundaki kişiler, oyun hakkında bilgisi olanlar için daha ilk sahnelerden itibaren sonu belli olan bir yazgının çaresiz kurbanlarıdır. Bu durum, tiyatroda bir çeşit trajedi ruhunu yansıtmakta ve oyuna şiddetlilik kazandırmaktadır.

Böylesi düşünceler, **Le Malentendu**'de Camus'nün, dramatik olanaklar içeren materyal seçmiş olduğu görüşünü kuvvetlendirmektedir. Yazarın tiyatro anlayışının, onu bu olanakları oyunun lehine kullanmağa zorladığı bir gerçektir. Bu üstünlüklerine rağmen, **Le Malentendu** iyi karşılanmadı. Camus bile «başarısızlık» deyi-

ALABAMA'DA AKŞAM

Çoban ateşleri değil dağlarda yanan
Kundaklanmış kulubeleri siyah derililerin.
Ne aç kuşların çığlıkları duyulan
Ne de rüzgâr,
Ne feryadı anaların, sevgililerin
Orada susmuşluğu var
Korkunç ve kararlı susmuşluğu ezilenlerin..
Kıvırcık saçlarda gezinen parmaklar ıslak
Kenetlenmiş eller bayrak değiştiriyor.
Kanlı bir yüzde son öpüş
Yıldızsız gecelerde gözler yanıyor.
Kara göğüslerde açılmış ağızları
Alabamada..

Galip ARDA

●

BEŞ ZEYTİN ÇEKİRDEĞİ ya da AÇLIK

Oturdu adam
bir soluk alımı dalgın bakışlar gibi suskun
gözlerinde zengin sofralar korkulu-uzak
bir sokum dumanı üstünde somun
bir tabak çorba buğulu-sıcak
yutkundu adam
acı bir zeytinin dörtte birinde sekiz harfli adını dişledi
kuru kuru öksürdü bir daha öksürdü
bir yarını düşündü bir ertesini
durdu adam
yarı karanlık bir gecede utandı kendinden
gözleri anlamsız kilitlendi bir noktada ırak
....
Beş zeytin çekirdeği duruyordu önünde
boynu bükük kişilerce korkak
usulca uzandı yanyana koydu adam
beş çekirdekle açlığını yazdı
doydu adam

Muharrem VAKAR

mini kullandı onun için. (4) Tiyatroseverleri gönendirmek için **La Malentendu**'nün başarısızlığının nedenlerini vermek kolay değildir, ben yalnızca iki neden verebileceğim. İlkin, orjinal materyalin iyi olmasına karşılık, Camus'nün saçmayla ilgili olarak bu materyale yerleştirdiği yorum alışılmışın dışındaydı ve iyice anlaşılmamıştı. Bundan dolayı **Le Malentendu** genellikle Camus'nün düşünlerine yabancı olan seyirciler için yorumlanması güç bir oyundu. İkinci olarak, yazarın felsefi bir durumalışla oyalanması, orjinal materyalin dramatik yoğunluğunu azaltmıştır.

(Arkası gelecek sayıda)

John Cruickshank'tan **Gürkal AYLAN**

(*) «... **Le Malentendu** çok seyirci çekmesine rağmen, bu seyircilerin çoğu tarafından beğenilmedi. Açıkça söylemek gerekirse, tam bir başarısızlık.» **(Le Figaro, 15 - 16 Ekim 1944).**

Fransa'da Sözlükbilim Çalışmaları

BERKE VARDAR

Fransız dilbiliminin uzun zamandır çözümlemiye çalıştığı önemli meselelerden biri de kelime hazinesinin tam ve eksiksiz bir sayım ve dökümünü yapmaktır. Gerçekten de, dilbilimin bütün insan bilimlerine öncülük etmiye başladığı çağımızda, dilbilimcinin ve özellikle kelimebilimcinin başvurduğu tanık betiklerin nitelik bakımından kusursuz, nicelik bakımından da yoğun olması bir kat daha önem kazanmıştır.

Fransız kelimebilimi ile uzaktan yakından ilgilenip te, sayım ve döküm yetersizliğinden yakınanların çoğunlukta olduğunu görmemek elde değil.. Bunun sebebi, bütün gayretlere rağmen, fransızcadaki genel sözlüklerin uluslararası ölçülere göre eksik, yetersiz, bazan kusurlu, çok defa da eskimiş olması. Çeşitli yazar ve yüzyılları ele alan özel sözlükler de hemen hemen aynı durumda.

1957 yılının kasım ayında Strasbourg'da yapılan Kelimebilim Toplantısında bu konular açık bir şekilde gözler önüne serilmiş, ayrıca yazı dili çerçevesini aşmıyan çalışmaların gerçeği bütün karmaşıklığı ile yansıtamıyacağı, bundan dolayı da fransızcadaki bütün kelimeler üstüne, teknik ve genel dil, kök, yüzyıl, v.b. ayrımı yapılmaksızın mümkün olduğu kadar çok belge toplanması yönünde Baldinger, Guiraud, Imbs, Wexler gibi bilim adamları dileklerde bulunmuşlardır. Denebilir ki, bugün Fransa'da kelimebilim ve sözlükbilim araştırmalarına yön veren temel ilkeler ilk defa Strasbourg toplantısında kesin çizgilerle ortaya çıkmıştır. Gerçekten de bugünkü Fransız kelimebilimcilerinin ortak amacı, kelime hazinesinin genel bir sayım ve dökümü yaparak şimdilik hayâllerde yaşıyan BÜYÜK SÖZLÜK'ü meydana getirebilmektedir. Bu amaca ulaşmak için, uygulanan yöntemlerde köklü değişiklikler yapılması gereği benimsenmiş, çalışmalar belirli bir plân çerçevesinde yürütülmiye başlanmış, işlemleri biten belgelerin en kısa sürede araştırıcılara sunulması karara bağlanmıştır. Fakat bu alanda en ileri adım, kelimebilim ve sözlükbilim çalışmalarında «mekanik» ve «otomatik» araçların kullanılması ile atılmış, daha şimdiden şaşırtıcı ve devrimsel denebilecek sonuçlar alınmıştır.

•

Kelimebilimde, araştırıcı ile betikler arasında ilintiyi sağlıyan vazgeçilmez bir aracı vardır: «fiş». Bir sözlüğü hazırlıyanların bilimsel değerleri ve kişisel yetenekleri ne olursa olsun, sözlüğün değeri herşeyden önce ele alınıp taranmış betiklere ve bu betiklerdeki kelimeleri kucaklıyan fişler bütününe dayanır. Örneğin, Littré'nin sözlüğü eksiklerine ve eskimiş yönlerine rağmen, bugün de fransız dili sözlükleri arasında önemli bir yer tutuyorsa, bunun başlıca sebebi, bahis konusu sözlükbilimcinin eserini hazırlamadan önce, çağına göre çok zengin sayılabilecek bir «fişlik» meydana getirmiş olmasıdır. Ama şu var ki, bir kişinin «el» ile fiş hazırlaması çok defa nankör ve sıkıcı bir çalışmadır. Böyle bir çalışmanın bütünü kucaklıyabilmesi de hemen hemen mümkün değildir.

Littré'den bu yana sözlükbilimde köklü değişmeler olmuştur. Yukarıda sözü edilen «mekanik» ve «otomatik» araçların kullanılmasından önce en önemli yenilik, 1935 yılında geniş çapta ekip çalışmalarına başlanmış olmasıdır. O tarihte, Mario Roques'un öncülüğünde, bütün fransız dilini kapsayan genel bir «fişlik» kurulmuş ve 5 milyona yakın fiş hazırlanmıştır. Ama, büyük çapta ekip çalışmalarının bile, kullanılan araçlarda köklü değişiklikler yapılmadıkça, istenilen sonuçları veremiyeceği kısa zamanda anlaşılmıştır.

•

Fransa'da 1957 yılının son aylarında sözlükbilimsel bir devrim olmuştur. Besançon şehrinde M. Bernard Quemada'nın yönetiminde kurulan «Centre d'Etude du Vocabulaire Français» adını taşıyan inceleme merkezinde delikli karton ve «mekanik» düzenleyicilerin kullanılmıya başlanması ile sözlükbilim ve genel olarak ta kelimebilim alanında bir devir kapanmış, yepyeni bir çağ açılmıştı. Bugün de B. Quemada'nın yönetiminde devam eden bu çalışmalarda, dikdörtgen biçimindeki kartların belirli yerlerinde açılan delikler, alfabe veya numara esasına uygun bir şifreye göre düzenlenmekte, mekanik çalış-

GÜNEŞİN PARLAMADIĞI YERDE KIRILIR IŞIK

Güneşin parlamadığı yerde kırılır ışık;
Deniz kımıldamadığında, yüreği suyun
İtilir gelgitlerinde;
Kırık hortlaklar parıltılı böcekler başlarında,
Eti törpüler et taşıyamazken kemiği.

Butlarında bir şamdan
İtilir genç ve tohum ve yakar tohumlarını çağın;
Tohumun telaşsızlığında,
İnsanlık yemişi kıpırtısız yıldızlarda,
Bir incir gibi parlak;
Mum yokken, bir kandil gösterir saçlarını.

Bölünür gözlerin ardında tan;
Kutuplarında bir kurukafanın ve esintili kan parmağı
Kayıp gider bir deniz gibi;
Tahta perdeler çevrilmemiş, dikilmemiş direkler daha.
Fışkırtıp gün artıklarını direklere
Kutsallaştırır bir gülüşte gözyaşlarının yağı.

Oyuklardaki gecenin çevrelediği,
Atılmış bir ay sınırlar küreyi;
Kemiği aydınlatır gün;
Soğuk yokken, çalıp boraların iğneleyişini
Kış iplerinde;
İlkyaz oyunları sarkar kapaklardan.

Işık kırılır gizli çokluklarda,
Düşünün uçlarında kokarken yağmurda düşünceler;
Ölür tüm kurallar, bilgiler,
Toprağın gizi büyüdükçe toprakta
Ve kan fışkırır güneşten;
Üstüne çorak bahçelerin durakladıkça tan.

Dylan THOMAS
Türkçesi : Güven TURAN

malar teknikerler tarafından yapılmaktadır. Böylece kelimebilimciler vakit kazanmakta, «ham madde» fişler, eskiye göre çok kısa bir sürede hazırlanabilmektedir. Söz konusu çalışmalarda kullanılan araçların en önemlileri «delici», çevirici», «ayırıcı» ve «sınıflandırıcı» makinelerdir. Kartlara önce delici makinelerde gerekli bilgi küçük dikdörtgen delikler biçiminde kaydedilmekte, sonra da bu delikler «çevirici» makinelerde okunup harfe dönüştürülmekte, kelime kartın sol üst köşesine olduğu gibi yazılmaktadır. «Ayırıcı» ve «sınıflandırıcı» makinelerin deliklerle belirtilen şifreyi okuması ile de kartlar çeşitli yöntemlere göre bölümlere ayrılmaktadır.
Bu çalışmaların araştırıcıları en ilgilendiren yönlerinden biri, kartların istenildiği kadar çoğaltılabilmesidir.

●

Fransa'da sözlükbilim alanındaki son yenilik, «mekanik» araçlar yanında «elektronik» aygıtların da kullanılmıya başlanmasıdır.

Bundan bir süre önce, Fransa'nın Bilimsel Araştırma Ulusal Merkezi (C.N.R.S.) Nancy şehrinde tarihsel ve ulusal bir sözlük hazırlatmak amacı ile bir araştırma merkezi kurmuştur. Burada, Prof. Paul İmbs yönetiminde Buli şirketinin «gamma 60» elektronik aygıtından yararlanılmaktadır. Yapılan hesaplara göre, bu yolla günde ortalama 100.000 fiş hazırlanabilecek.. Araştırma merkezinin programında,

Sinema ve Tiyatro Olanakları Arasındaki İlişkiler

Rekin TEKSOY

GEÇTİĞİMİZ mevsim Arena tiyatrosunda oynanan, Haşek'in Aslan Asker Şvayk'ının sahneye konuluşunda, sinema olanaklarından da yararlanılmıştı. Sahnenin orta yerine yerleştirilen bir beyaz perdeye yansıtılan görüntüler, canlı bir dekor sağlıyordu. Gerçek oyuncularla görüntü dekorların birleşimi bir başka güç katıyordu oyuna. Bu işlem, sinemada sık sık başvurulan geriden projeksiyonun (transparence - back projection) tiyatroya uygulanışı idi.

Yine geçtiğimiz mevsimin sonlarına doğru Jacques Tati'nin Amcam (Mon Oncle) adlı filmini gördük. Müzikhol oyunculuğundan sinemaya geçen Tati'nin filmi yakın plânlardan kaçınıyor, alıcı makina ile kişileri izleyerek yerde, alıcı makinayı durağan tutuyor, tiyatronun seyirci ile sahne arasındaki uzaklığını sinemaya getiriyordu. Amcam, Tati'nin daha önceki filimleri Bayram Günü (Jour de Fête) ve Bay Hulot'nun Tatilleri (Les vacances de Mr. Hulot) ile karşılaştırılınca, sanatçının, sinemadan uzaklaşan bu yola isteyerek vardığı anlaşılıyordu.

Bu iki örnek, bir sanat dalının kendine özgü olanaklarla yetinmesi gerektiğini savunan estetik tutumun aşılmış olduğunu bir kez daha hatırlatmaktadır kişiye.

Eski çağlardan bu yana süregelen ayırım, sanat dallarını «süre'ye» ve «yere» göre bölümlendirir. Örneğin müziği ele alırsak bir «süre» sanatı karşısında olduğumuzu görürüz. Müzik yapıtının oluşunda «yer» kavramının da gerekli olduğunu ileri süremeyiz. Müzik yapıtının çeşitli ögelerinin, dinleyicinin kulağına ayni anda ulaşmasının, dinleyicide olsa olsa «müziksel bir yer kavramı» uyandırdığı söylenebilir sadece. Buna karşılık mimarlık, «yer» öğesini öngören bir sanat dalıdır. Gerçi mimarlık yapıtını gözleyen seyirci, yapıtın tümünü görebilmek için yer değiştirebilir. Bu yer değiştirme boyunca yapıtı gözlemeye ara vermeyecek olursa, bulunduğu yere göre değişen çeşitli görüntüler etkiler gözlerini. Yer değiştirme «süre» içinde yer alan bir olaydır diye, «süre» öğesini mimarlık sanatının oluşumu için gerekli saymak yanlış olur. Bunun gibi, mimarlık yapıtının, yıllar, yüzyıllar boyunca ayakta durması da mimarlık sanatının «yer» ve «süreyi» birleştirdiği sonucuna varmak için yeterli değildir. Buradaki «süre» mimarlığın amacı değildir çünkü.

Sanat dalları içinde sadece seyirlik sanatlar (tiyatro, dans, sinema) «süre» ile «yerin» birleşmesini gerekli kılarlar. Ancak burada da bir ayırım gerekir. Tiyatro ve dansın oluşumu için «yer» gereklidir tabii. Ancak bu gereklilik «yerin» tiyatro ve dansın yapıcı öğelerinden olması demek değildir. Oyuncuların yer değiştirmeleri için gerekli olan «yer» aksiyonun yapısı içine giremez. Tiyatroda «yerin» görevi, oluşuma yardım etmekten, «çerçevelik etmekten» ileri geçmez. Buna karşılık sinema, «süre» ile «yer» birleşimini kendi öz yapısı içinde eriterek, hem «süre», hem de «yer» sanatı olarak çıkar karşımıza. «Süre» ve «yer» sinemanın eşdeğerde öğeleridir. Sinema yapıtının oluşumu, müzikde olduğu gibi süresel, mimarlıkla olduğu gibi yersel ilişkilere dayanır.

SİNEMANIN en büyük özelliği, nesneleri gerçekte gördüğümüzden bambaşka biçimde bize gösterebilme gücüdür. Sinemanın üstünlüğü, nesneleri istediği açıdan, istediği uzaklıktan, istediği orantıda

---

yedi yılda 250 milyon fiş hazırlanması ve belge toplama döneminden sonra da, 1100 yıllık fransız dilinin tümünü kapsayacak 20 ciltlik bir genel sözlük meydana getirilmesi öngörülmektedir.

●

İşte Fransa'da sözlükbilimsel belge alanında çalışmalar böylesine başdöndürücü bir hızla gelişmekte, yenilikler yenilikleri kovalamakta, sözlükler çeyrek milyar fişe dayanılarak hazırlanmakta.. Bunun yanı sıra, gerçek uygarlığın sonucu olarak, kişioğlu nankör çalışmaların tutsaklığından kurtulmakta, yaratıcılık ve düzenleyicilik yeteneklerini daha yararlı, daha verimli alanlara yöneltmekte.

BERKE VARDAR

canlandırabilmesidir. Böylece sinema seyirciye bir yandan, gerçeğin, yönetmen tarafından seçilmiş bir bölümünü, sinemanın aracılığı olmaksızın erişilemiyecek bir biçimde vermekte, öte yandan da seyirciyi sahneden ayıran uzaklığı ortadan kaldırmaktadır. Alıcı makina, koltuğundan alıp, olayın içine götürür seyirciyi. Seyirci, filmin kişilerinin gözü ile görür olup bitenleri. Örneğin tiyatro seyircisinin, bir sevişme sahnesini uzaktan, kadını, erkeği ve sahnenin bütününü görerek seyretmesine karşılık, alıcı makina sinema seyircisini kimi kez de kadının yerine geçirir. Seyirci, erkeğin gözlerinin gördüğü açıdan, uzaklıktan kadını görür. Ya da kadın erkeği nereden, nasıl görüyorsa, o biçimde erkeği görür. Filmin kişilerinin gözleri, seyircinin gözleri ile görmektedir sanki. Öyle ki, seyirci giderek kendini filmin kişilerinden biri saymaya başlar. Sinema, seyirciyi böyle hiç bu sanatta görülmeyen bir güçle kavrayışını alıcı makinanın hareketliliğine borçludur.

Sinema seyircisinde «yer» kavramını, alıcı makinanın hareketi, örneğin bir odayı tarayarak, seyirciyi odanın içindeki çeşitli eşyaları göstermesi uyandırır. Seyirci kendisini de odanın içinde sanar. Alıcı makina ile birlikte hareket eder. Yani seyirci «filimsel yeri» dışardan perspektif ölçülerine göre görmez. Tersine alıcı makinenin aracılığı ile «filimsel yerin» içine girer.

«Süre»i se bambaşka bir özellik gösterir sinemada. Öbür seyirlik oyunlarda, örneğin tiyatroda, oyunun «gerçek» süre içinde oluşmasına karşılık, filimsel süre» bir anlamda gerçek değildir. Filim, projeksiyon tekniğinin aracılığı ile, yeniden canlandırılan bir «yapma» süre içinde gelişir. Öte yandan filmin çekimi boyunca da olayın akışına bağlı kalınılmıyabilir. Yani olayın ilkin sonu, sonra ortası, en son da başı filme alınabilir. Tiyatro oyuncusunun oyununu akıp, giden bir «süre» içinde oynamasına karşılık, perdeye yansıtılan filmin oyuncuları, akıp gitmeyen kalıcı bir süre içinde oynarlar. Tiyatro oyuncusunun oyununun bir temsilden öbürüne değişebilmesi olasılığı sinemada yoktur. Perdedeki oyuncu filmin her gösterilişinde aynı oyunu verir.

İşte sinemanın hem «yer», hem «süre» sanatı oluşu, sinema olanaklarının, «yer» öğesinin yardımcılıktan öteye geçemediği tiyatro uygulanışını, tiyatro açısından yararlı kılmaktadır. Sienma olanaklarından tiyatroda yararlanmayı ilk deneyen, alman yönetmeni Erwin Piscotor'dur. 1920 sıralarında Almanyada çalışan Piscator, sahnede projeksiyonla, durağan ya da hareketli dekorlara yer vermiştir. Sinema olanakları, tiyatro dekorlarının hareketsizliği ile oyuncuların hareket edişleri arasındaki karşıtlığı gidermektedir. Zaten tiyatro da, döner sahneleri, asansörleri, vinçleri, çeşitli sahne aygıtları, seyircinin gözleri önünde değiştirilen dekorları ile, sahnede kişilerin dışında hareket sağlamak amacını gütmektedir. Ancak sinemanın sahneye getirebileceği bir yenilik vardır ki, aynı sonuca bir başka yoldan ulaşılması düşünülemez. Sinema, sahnede kişilerin ruhbilimsel durumlarını yansıtabilir. Kişilerin, iç yapısını, davranışlarının içyüzünü perde üstünde canlandırabilir. Monologun yerini tutabilir. Sahne ile seyirci arasındaki uzaklığı gidermeyi başaramasa da, seyirciyi olaya daha yakınlaştırabilir.

Sinema tiyatro olanakları ile yetinme sorununa gelince, bu sinema sanatının gereklerine, isterlerine sırt çeviren bir davranış olur. Sinema dili bugünkü aşamaya erişmeden önce bu yolu denemiştir zaten. İlk filimler, tiyatrodakilerin eşi oyunları perdeye aktarmakla yetinmişlerdir. Alıcı makinanın yakın plân, çerçeveleme, montaj gibi sinemaya özgü ögelerin yardımı ile yaratıcı bir dile ulaşmasından sonra, tiyatro diline dayanan bir film anlayışını savunmak yersizdir artık. Sinemaya uygulanan tiyatro oyunlarının bile başarısı, uygulamanın sinema diline uygun olup olmayışına bağlıdır. Başarılı bir uygulama artık tiyatro oyununun ortadan kaldırmıştır. Örneğin Orson Welles'in Macbeth ve Othello'sunu, Shakespeare'in yapıtlarının tiyatrolarda görülegelen oynanışlarından ayrılmakla suçlamaya kalkmak, çelişmeye düşmek olur. Macbeth ile Othello'nun perdedeki başarısını sağlayan bu ayrılıştır. Sinemanın Macbeth'i Shakespeare'in Macbeth'ini gerektiği kadar vermeyebilir seyirciye. Bunun önemi yoktur. Olanaksızdır zaten bu. Önemli olan sinemaya uygun bir Macbeth'e ulaşmaktır. Tiyatro yapıtının sinemaya uygulanışının başarı oranı, sinema diline uymada gösterilecek titizliğe bağlıdır.

Muzaffer Buyrukçu'nun Hikâyesi:

İSA'DAN SONRA

Bir kapanıp bir açılan havanın bu durumunu; doğum belirtileri sandığı sancıların bastırdığını söyliyen ama günlerini yanlış hesapladıkları için bir türlü doğuramıyan kadınlara benzetiyordu Dayı.

Ana, mangalın üzerinde fokurdayıp duran tencereden taşan buharlarda, gizli kokuların odaya yayılışını, bir yerde bu kokuya tütün, soğan kokusunun karıştığını duyuyor, yemeğin üstünün kabarcık oluşunu, sıcaklığın ittiği fasulyelerin yavaşça sıçrayışını ve ötekilerle birlikte durmadan yer değiştirdiğini düşünüyor, içinde uzakların güneşli tarlalarında ard arda söylenen türküler sessizce dolaşıyordu. Bir odayı badana ederken görüyordu kendini. Kalktı, yanık izleriyle dolu sağ eliyle kapağı açtı ve tencere genişliğinde bir buhar bulutu yüzünü nemlendirdi... Naci üşütünce yüzünü buhara tutardı. Kapağı yana koydu, sapı işlemeli tahta kaşığı, kabarcıkların içinde dönüp duran fasulyelerin arasına daldırdı, dipten karıştırdı; soğanlar daha erimemiş, fasulye tanelerinden dağılan parçalarla birleşip koyulaşmıştı. Bir kez daha karıştırdı, dipten aldığı iki üç taneyi, buharın donarak küçük su damlacıkları halinde durduğu kapakta ezdi, «Daha ister.» kapattı, fokurdama yeniden başladı.

Okuldan burnunu çekerek dönen Osman, çantayı karyolanın üstüne fırlattı, «Ekmek ver bana, karnım aç!» dedi.

«A şebek domuz a, şimdi ekmek olur mu? Elli kuruş vermiştim, naptın?»

«Harcadım.»

«Ne güzel de söyler, harcamış.» kafasına bir tokat vurdu, «Peki o kumbarayı niçin aldırdınız?»

«Ekmek ver be, karnım aç.»

Kulağını büktü, «Dikkatsiz domuz dikkatsiz. Hiç bakmazsınız kendinize. Peşinizden hep halayıklar dolaşacak dağınıklığınızı toplamak için. Bu ne?» Yana kaymış yakalığını düzeltti, aşağıya düşmüş pantalonlarını çekti, «Siz adam olacaksınız da ben görecem.» Osman bir yandan ekmek dolabının kapısını açmaya uğraşıyordu. «Dogri dur zere patlatacam o armut kafani. Abe ne pis oldun sen? Küçükken diildin böyle. Büyüdükçe akıllanacağına. Ne fırk fırk çekersin o kaval muçkanı (burnunu), yok mi mendilin?» cebinden buruş buruş bir bez parçası çıkardı, çocuğun eline tutuşturdu, kıçına çimdik attı. Çığlıklı bir ağlama içinde bir süre önüne bakan çocuk birden sesini kesti; içildikten sonra dışarıya çıkartılıp bulaşık yığınına katılması gereken, ama o andaki tadı bir davranışla bozmamak için masanın üstüne konmuş bardakların dibindeki çay kırıntılarına baktı, ıslanmış bir şekeri ağzına atarak gırt gırt çiğnemeye başladı, «Çay içmişsiniz di'miiii.»

«Yok be, sana soracaktık içelim mi içmeyelim mi diye? Hadi durma dam direği gibi de git üç ekmek al furundan.»

Çocuk omuzlarını silkti, gene dolaba uzandı. «Ne ararsın? Yok orda bir şey. Ayde...» ikibuçuk lirayı eline sıkıştırdı, «Parayı kaybetmiyesin.»

«Gitmiyecem işte.» parayı yere savurdu. Ana, kolundan tutup sağlı sollu iki tokat attı, etlerini büktü, «Ade çabuk! Ne bakarsın meçkalar (ayılar) gibi.» Ardından iterek sofaya çıkardı, «Tükürük kuru-

yuncaya kadar gidip geleceksin.» duvara tükürdü. Çocuk, basamaklarda durarak, oturarak, basamakları tekmeliyerek indi, taşlıkta tepinmeye, bağırmaya başladı. «Ekmek ver beeeee. Gitmiyecem işte. Hadi bakalım ne yapacaksın?»

«Gitmezsin ama söylerim abene!»

Ana odaya döndü, gidip gitmediğini anlamak için pencereden uzandı. Saçak altlarından küçük taşları tekmeliye tekmeliye gidiyordu. Bekçi Murat'ın evi önünde Tarzan gibi bağırdı ve bir şey yakalamak istercesine boşluğa sıçradı, kol kola yürüyen iki çocuğun kafalarını birbirine vurdu. Onlar yerde debelenirken o köşeyi döndü. «Kime benzedi bu bilmem ki... O kadar çocuk büyüttüm en fenası bu.» Dayı yukarlara bakıyordu. İlerdeki kuyu gibi bir boşluğa kara bulutlar akıyordu hızla. «Hava kötü.» Bu zamanlar Balkanlara kar yağardı. Hem de nasıl yağmak, diz boyu. Çolak Niyazi, beğendiği bir atı vermek istemediği için gâvuru orda, gözlerinin önünde koyun keser gibi kesmiş, leşini hendeğe atıp üstünü çalılarla örtmüştü. Olay birkaç gün sonra duyulunca Venizelos'un candarmaları peşlerine düşmüştü. Gece demeden gündüz demeden ha bakalım de bakalım dağ bayır aşıyor, kaçıyorlardı. Hava soğuktu, yerler buz tutmuştu, kıtır kıtır ediyordu. Derken Arnavutluk sınırını aşmışlar, bu kez de -buraya niçin geldinizdiye Arnavutlar içeriye atmışlardı. Karanlık, pis, soğuk, duvarlar rutubetten küf tutmuştu. Sonra babasının yakın arkadaşlarından ve Arnavutluğun en varlıklı adamlarından biri olan Ramazan Ağa kefil olunca bırakmışlardı. Tencereye baktı. Midesini buran açlık, yemek pişmediği için, pişse bile daha kimse gelmediğinden ötürü giderilemiyeceğinden bir kötü sıkıntıya döndü. Alttan iki düğmesi kopuk, düğme yerlerindeki siyah ipliklerin sarktığı yelek cebinden çıkardığı buruşuk bir cigarayı iki parmağı arasında hışırdatarak yuvarladıktan sonra yaktı.

«Gördün mü, hâlâ gelmedi?» dedi Ana.

«Suç sizde. Çok yüz veriyorsunuz.» dedi Dayı, cigaradan bir yudum aldı.

«Ben mi yüz veriyorum. Görüyorsun.»

«Sen vermesen bile babası, abileri, ablaları.»

«Babası babası. Onları kabak çiçeği gibi yapan hep o. Gördün dün akşam. Ben bağırırken o dokunma çocuğa diyor.» Düşen perdeyi yukarıya kaldırdı, Osman'ın üzerine attığı çantayı aldı, astı, tencereyi açtı, tuz attıktan sonra karıştırdı, tadına baktı. Osman bir okul şarkısını söylerken birden kahkahayla gülüyor, «Kıpırdama, eller yukarı.» diye bağırıyor, karşısındakine ağır ağır yaklaşıyor, tabancasını alıyor, kollarını bağlıyordu. Karşıdan karşıya miyavlıyarak geçmek istiyen alacalı bir kedinin karnına bir tekme vurdu, ayakkabı fırladı, havada bir eğri çizgi bıraktıktan sonra ters döndü. Güldü, tek ayağının üzerinde seke seke yaklaştı, çevirdi, giydi; deli Marika'ların evi önündeki taşlığı tebeşirle karelere bölmüş on-onbir yaşlarındaki kızların çevresinde durdu bir süre, gözleri kısılıp açıldı; bir kırık mermer parçasını ayağının ucuyla öteki kareye nasıl geçireceğini düşünen ve geçirememesi için dualar ederek arkadaşlarının davranışını heyecanla izliyen kızların arasına Kızılderililer gibi sesler çıkararak daldı, taşı kaptığı gibi koşmaya başladı. Fırına girdi, burnunu taze ekmek kokusu daladı, yutkundu. Başı siyah tekkeli, yüzü unlu, gömleğini dirseklerine kadar sıvamış, üst dişleri çıkık biri; çekmecedeki paraları cinsine göre ayıran kırmızı yanaklı, kolonya kokan çıplak kafalı adama, «Recebe elli lira verdim.» dedi, ardından dolaşarak vitrinden aldığı üç yuvarlak ekmeği uzattı. «Gene eksik.» dedi adam, tezgâhtarın yüzüne baktı, «Ha!... Yengeme yüz lira verdim. Çarşıya gidecekmiş.» Adam başını kaşıdı, sağa döndü, «Veli, şekerli bir kahve söyle bana.» dedi, onaltı yaşında şaşı bir çocuk koşa koşa çıktı. «Bunun altı kömürlü, başka bir ekmek ver.» Tezgâhtar, dalgın, altına baktığı bir ekmeği koydu önüne Osman'ın, gitmediğini görünce, «Üç ekmek istemiyor muydun?» dedi. «İki buçuk lira verdim.» tezgâhtar paranın üstünü saydı. Dışarsı birdenbire kararınca Dayı heyecanla emdi cigarayı. Deminki boşluğa dolmuş kara bulutlar ansızın taşarak bütün gökyüzünü kapladılar. Onlardan ayrı gibi duran daha açık renkli bulutlar kısa süren bir direnmeden sonra bu karalığın içinde eridiler ve korkunç bir bulut balon gibi şişti ve damların üçyüz metre kadar yukarısında bir yerde patladı. Mari'lerin tahtaperdeyle çevrili bahçesinin bulaşık çukurunda; en derin uykularda ve düşlerdeyken bağırarak herkesi tedirgin e-

den ve kendisine mısır vermeye gelen Hamparsum efendiyi görünce kanatlarını çırpan kaz, havuç rengindeki gagasını çamurların içine daldırıyor, çöpleri ağzının yanından yere atarak uzayıp kısalan solcanları yutuyor, ordan salına salına yıkanması ve su içmesi için koydukları leğene giriyor, gagasındaki çamurları temizliyor, bir ses duymuş gibi başını kaldırıyor, dinliyordu. Leğenin içindeyken bağırmaya, kanatlarını çırparak kümesine doğru kaçmıya başladı. Üç küçük kuş, dut ağacının eğri dalları arasından kurşun hızıyla geçtiler. Setaların sarı köpeği bir yanına basılmışcasına acı sesler çıkararak olduğu yerde dönmeye, sokak kapısına atılarak tırmalamıya başladı. «Belâ bir şey geliyor.» dedi Dayı, cigarayı fırlattı. Saçaklı bir bulut uğuldıyarak evlere abanıverdi. Seta'ların evinde bir pencere hızla kapandı ve kırılan camların şıngırtısına Ermenice bir küfür karıştı ve Seta telâşla odaya girerek camı indirdi, öteki odalara giden daracık koridorda kayboldu. Mari'lerin bahçesinden kaz, tavuk tüyleri birden havalandılar ve kendilerini emen boşluğa doğru yükseldiler. Kırmızı başlığının iki harfi yırtılmış ve köşede gülen bir kadın resmi bulunan Hürriyet gazetesinden bir parça döne döne yukarıya çıktı ve Koço'ların bacasının kenarına takıldı, orda bir süre kalın sesler çıkardıktan sonra ötelere doğru uçtu gitti. Antraniğin evinin önünde üst üste konmuş çöp tenekeleri yuvarlandı, yere dökülen çöplerle birlikte kül renkli bir kedi fırladı, biraz ilerde dönüp arkasına baktı, kimse olmadığını görünce, birbiri üstüne durmüş uskumru kafalarını yandan ağzının içine alarak kıtır kıtır yemeğe koyuldu. Ama tenekeler, toz, kâğıt, çöp parçalariyle birlikte ötelere doğru yuvarlanınca bir sıçrayışta tahtaperdeyi aştı, miyavlamaya başladı. Fırtına, değiştirilmiye eskimiş ve yosun tutmuş, hattâ bazılarının üstünde öd ağaçları, küçük incir kümeleri bitmiş kiremitlerin arasında gezinip bacaların çevresinde hızla döndükten sonra ileriye fırlıyor, saçakları keskin ıslıklarla dolaşıyor; yolun üzerinde cigara, kibrit, ilâç kutuları, kâğıt kırpıntılarının çarpışıp durduğu anaforlar meydana getiriyordu. Seta camda göründü, Ana'ya havanın ne kadar kötü olduğunu yüzünü buruşturarak anlatmaya çalışırken, bakkaldan bir kesekâğıdıyla çıkan Yehsapet'in etekleri birden havalandı ve pembe donu göründü. Yehsabet bir kahkaha atarak eteklerini bastırdı, Dayı'ya kızarık bir selâm verdi, Ana'ya başıyla -nasıl olduğunu- sordu. İlerde bir kapı kapandı. Ardından fırtına hızında bir yağmur kiremitleri darmadağın etmek istercesine yağmaya başladı. Ana, alt dudağını ısırdı, başını yanlara sallamaya başladı. Yağmur camlara vura vura yağıyor, iri damlalar arkalarında bir iz bırakarak akıyorlardı. Saçaklardan süzülen içleri aydınlık ipler yeri oyuyor, küçük çakıl taşlarını, kiremit parçalarını, cam kırıklarını, kumları yanlara sıçratıyor, beton evlerin çinko boruları, köpüklü suları boğulurcasına kusuyordu. Muhsin, dükkânın önünde bir patatese batırılmış 80— kuruş etiketiyle duran çuvalı kaldırıp içeriye sokmaya çalışıyor, ama başaramayınca, kan yürümüş yüzüyle çevresine bakınıyor; yardımlarına karşılık beyaz bir Marmara şarabı, iki parça pastırma, biraz beyaz peynir, bir avuç kum leblebisi, üç dört biber turşusu vereceği, Antranik, arabacı Mustafa gibi kimseleri arıyordu. Kimseyi göremeyince yüz kiloyu aşkın çuvalı kısa kollarıyla sardı, kıpırdattı ama kaldıramadı. «Hayvana bak hayvana, bu öküzler nasıl para kazanıyorlar bu kafayla anlamıyorum!» dedi Dayı, «Şöyle döndürse sokacak.» camı tıklattı, duymadı, bir daha tıklattı, başını çevirdi ama Dayı'nın işaretinden bir şey anlamadı. Dayı rüzgârı iterek açtı, «Şöyle çevir şöyle.» diye bağırdı. Bir kez daha davrandı, sonra omuzlarını silkti, çuvala bir tekme vurarak dükkâna girdi. eşikte durarak tombul ellerini saçaktan akan sulara uzattı. Baba, Naci, Bayram koşa koşa girdiler sokak kapısından. «O kariiii.» diye bağırdı Baba. Ana havlularla indi aşağıya. Bayram'ın başında gazete kâğıdından yapılmış bir kukuleta vardı, hamur haline gelmişti. Güldü. «Ayde surul (bir isim) ayde. Ne öyle takmışın kafana, o kelepoşkayı (şapkayı) cambazlar gibi!» Bayram sırıttı, ağzına giren suları tükürdü, «Kocana bak kocana, islandi siçanlar gibi.» dedi. Naci'nin sırılsıklam pardesüsünü aldı, Bayram'ın başındaki kukuletayı fırlattı. «Ben böyle bir yağmuru daha görmedim ömrümde. Pa pa pa. Korktum vallahi.» dedi baba, merdivene yöneldi. «Ama Bayram görmüştür.» dedi Naci, Bayram burnunu gürültüyle sildi, «Elbet be, ne yağmur mi? Hıı. Ben

Ludovaya uduna gitmiştim bir gün.»

«Hadi ordan çufut sen de. Sen kim oduna gidecek kim? Ludovada udun yokti bir kere.»

«Ya, yokmiş. Sorariz Kenan'a.» dedi Bayram, ensesini sildi havluyla.

«Selâm.» dedi Baba,

«Aleykümselâm, afet gibi bir şey bu.» dedi Dayı, kıpırdadı.

«Utur, utur, raatını bozma.» dedi Baba, bir ayağını altına alarak pencerenin önündeki sedire oturdu, tabakadan bir cigara çıkarıp yaktı, ilk dumanı biraz içinde tuttuktan, ciğerlerin bütününü dolaştırdıktan, başı hafif hafif dönmeye başladıktan sonra bıraktı. «Oh, dünya varmış.» dedi, «Sen ne dersin bu havaya?»

«Zamanı.» dedi Dayı, «Yapacak.»

«Şehir toz içindeydi, iyi oldu.» dedi Naci.

«Fırtına patladığı zaman nerdeydiniz?» dedi Dayı.

«Beyazıttaydık. Birdenbire gece gibi oldu ortalık.» Fabrika, vapur, tren bacalarından çıkan kara dumanlar şimdiye kadar saklandıkları köşeden ansızın çıkmışlar, saldırmışlardı. Kaçan kaçana. Biri koşarken elektrik direğine çarpmıştı. Birinin şapkasını yüzlerce kahkaha arasında tekerleyip götürmüştü öteye doğru ve bir otobüsün altında kalarak yamyassı olmuş, adam arabayı durdurarak şoförle kavgaya başlamıştı. Bayram kukuletayı orada akıl etmişti. Kimileri bir süre güvenle yürüdükten sonra saçak altlarını doldurup yağmurun dinmesini sinirli sinirli içtikleri cigaralarla bekliyenlerin arasına katılıyor, mendillerini çıkararak yüzlerini kuruluyor, kimileri sık sık gökyüzüne, saatlerine bakıyor, kıpırdayıp duruyor, ne olursa olsun diye atmak istedikleri adımlarını, oyun oynar gibi yağan yağmurun hızlanması karşısında geriye çekiyorlardı. Önlerinde durdukları muhallebici bir anda tıklım tıklım dolmuş, ıslak bir kumaş kokusu ortalığı sarmıştı. Biraz hafifler gibi olunca, Naci'nin pardesüsünün altına sığınarak yürümüşlerdi. «Ne yalan söyliyeyim, ben korktum.» dedi Baba. «Korkmıyacak gibi değil ki... Felâketler hep böyle olur. Gazetelerde okumuyor muyuz?» dedi Dayı Baba'ya baktı... Kara Ali, Demir Ağa, kendisi: Demir Ağa'nın ineği bahçesine girdi diye korucu tarafından alıp götürülen ve birkaç kez haber yolladıkları halde ineği salmak istemiyen Rum köyüne bir baskın verip bütün evleri yakmışlar, ahırları boşaltmışlar, hayvanları önlerine katarak köylerine getirmişler, herkese dağıtmışlardı. Candarma onları arıyordu. Berbat bir yağmur üç gündür aralıksız yağıyordu. Toprak kabarmıştı. Akşama doğru sel basmış bir köye varmışlardı. Bulanık suların kimbilir kimin ahırından alarak sürüklediği bir ineğin karnı davul gibi şişmişti. Biraz daha ilerleyince boğulmuş beş altı koyun bir de kafası çamura saplanmış, kıçı açıkta bir keçi görmüşlerdi. Yolun solunda, hamur yoğrulan bir tekne, içinde bir şaşkın tavukla ötelere doğru gidiyordu. Tepelerde olan evlerden ince, mor dumanlar çıkıyordu. Şayak pantalonlu, belleri kırmızı kuşaklı adamlar, küreklerle durgun suları alıp götürecek arklar açıyorlardı.

Naci, pencerenin önünde kendisine gülümsiyerek bakan Seta'ya selâm verdi, sonra bir köşede duran Osman'ın saçsız başını okşadı. «Ne haber hafiye?» dedi.

«Afiye!... Afiyetlettirecem ben oni.» dedi Ana, öfkeyle baktı Osman'a.

«Ne oldu?»

«Ne olacak, dinlemez beni. Ekmek al derim sallar omuzlarını. Abene söylecem derım istersen babama söyle der. Bıktım artık bundan. Denize mi atacaksın, karakola mı götüreceksin...»

Omuzlarından tuttu, «Öyle mi lan?» çocuk korku dolu gözlerle bakıyor kirpiklerini oynatıp duruyordu.

«Bırak sen, yalan söylemeye de başladı. Naptın yirmibeş kuruşu dedim. Düşürdüm dedi. Bir de baktım ağzı şiş. Ne var ağzında dedim. Susar domuzlar gibi. Vurdum ensesine bir tokat, fırladı ağzından bir şeker... Düşürdün a, aldım ordan maşayı verdim kıçına, verdim kıçına, büktüm etlerini.»

«Sofaya çık ve ben çağırmadan gelme.Marş!» Çocuk bir süre baktı; kapıdan çıkarken, belki abisi bir kere daha cezasını başka bir zamana bırakır diye döndü, ama gözlerini görünce korktu, su küpünün yanında durdu. «Damlıyor.» dedi Ana, tavana baktı. Beş altı koldan küçük küçük damlalar birbirlerini kovalıyarak geliyorlar, bir budağın yanında, ya da başka bir engelin altında durarak büyük bir damla halinde düşüyorlardı. Ana, elini başına gö-

türdü sıkıntıyla. Sonra hemen koştu damlıyan yere bir tas koydu. Damlalar şimdi madeni bir ses çıkararak yüzlerce parçaya bölünüyor, bir kısmı tasa yapışıyor, bir kısmı dışarıya toz halinde taşıyordu. Seta Naci'ye bir şeyler işaret etti. Naci -ne diyorsun- dercesine başını salladı. Seta güldü, yarın diye bir işaret yaptı, sabah, gözlerini gösterdi, elini salladı, yani büyük caddede, parmağını göğsüne koydu sonra Naci'yi gösterdi, iki parmağını birbirine sürterek, buluşuruz. Ağzına götürdü parmağını, sana çok söyliyeceklerim var.. Ama hayır, böyle demek istemiyordu. Anlamadığını belirtti. Seta biraz sıkıntı, biraz da korkuyla -sık sık başını çevirip koridora açılan kapıya bakıyordu- havada yazmaya başladı. Herkes uyuduktan sonra aşağıya ineceğim, sen de in. Olur mu? Babam bu gece gelmiyecek. Başını salladı, Seta'nın kapıyı açıp koridordaki ışıkların altında durduğunu, mutfaktan tabaklarla gelen anasına ellerini uzattığını gördü... Can halasına gitmişti. Nazmiye yatak odasından bir sabahlıkla çıkmış, ağzına koyduğu bir cigarayı göstererek, «Yakar mısın?» demişti. O başka şeyler düşünüyordu ama -filmlerde olduğu gibi- ağzından cigarayı alarak birden öpmüş, yeniden öpmeye hazırlanırken ikisi birden yere yuvarlanmışlardı. «Deli misin sen? Oğlumun arkadaşıyla... Hayır hayır... Yapamam. Israr etme... Naciiii. Şey, bak. Canımı acıtıyorsun ama... Burda olur mu?» yatak odasının kapısından hızla girdiğini ve Nazmiye'nin kendini sırtüstü yatağa atarak elleriyle yüzünü örttüğünü hatırlıyordu. «Sevmiyorum seni. Senin küçük kızların var. Ben bilmiyor muyum sanki... Hem ben çirkin bir kadınım. Ablan yerindeyim. Olmaz. O kızlar... Naci yapma! Yerden göğe kadar mı seviyorsun beni? Denizler kadar mı? İnanmıyorum sana, hep yalan söylüyorsun. Boynumdan öpme çürüteceksin. Yapma gıdıklanıyorum. Tabii kıskancım ya. Naci bak, şey... Naciii.» Kolları, bacakları birden uzamıştı. Dişlerini gıcırdatıyor, ağzından anlamsız sesler çıkıyordu. Bir ara bir çığlık atmış, ayaklarını toplamış, elleriyle yatağı dövmeye başlamıştı. «Utanıyorum, utanıyorum. Nasıl yaptım? İnanırmısın ki tam beş yıldır ilk olarak bugün...» Burnunun ucuna bir damla düştü. Nuran fazla ıslanmamıştı, yalnız Sevim görmeden bir su borusunun altına girmiş, saçları, omuzları sırılsıklam olmuştu. Odaya girer girmez hapşırmaya başladı. Nur'an'ın saçlarının arasındaki damlalar cam kırıkları gibi parlıyordu.

«Erken geldiniz.» dedi Ana.

«İşimiz bitmedi ama, hava böyle olunca...»

«İyi kadındır o.» dedi Baba, «Bin Türke değişmem oni.» Nuran mantosunu asmak için öteki odaya geçti. «Camı kim açık bırakmış, hay Allah!» örterken bitişikteki evin avlusunda gerili tele mandallarla tutturulmuş çamaşırlar ilişti gözlerine. «Hayriye ablaaa!» sofadan geçerken, «Anneeee!» diye bağırdı, göğsüne götürdü elini, sonra ayni elin baş parmağını damağına dayayıp başını arkaya itti, «Ulan ödümü patlattın piç!» kafasına bir tokat vurdu Osman'ın, «Burda ne arıyorsun gene-» Osman arkasını döndü, başını duvara yasladı, ağlamaya başladı. «Camı kim açık bırakmış? Oda su içinde.»

«Rüzgârdan açılmış olacak.» dedi Ana, «Ben kapamıştım.»

«Hayriye ablanın çamaşırları rezil olmuş.»

Ana elini alnına vurdu. «Tuuu, gördün mü sen? Ne yapacağım şimdi ben? Giderken, yağmur bir şey yağarsa çamaşırları toplarsın demişti. Çok ayıp oldu.»

«Unutum dersin olur biter.» dedi Naci.

«Unuttum olur mu?» dedi Ana, başını sallıyarak çıktı, öteki odaya girdi.

«Mehmet nerde kaldı?» dedi Baba, sokağa baktı.

«Geç gelecekmiş.» dedi Dayı, «Bir asker arkadaşıyla buluşacakmış.»

«Eva eva!» dedi Baba, evlere yağmurla birlikte yüklenen fırtınaya dikti gözlerini. Ev bir kere sarsıldı, bir iki kiremit sokağa düşerek parçalandı.

«Karyolanın üstüne bir şey koyun.» dedi Dayı, damlıyan yeri eliyle gösterdi. «Naciiii.» Sofadan büyük adımlarla geçti, «Bak.» dedi Ana, tavanı gösterdi. Masaya düşerek kenarlarına kendinin, kardeşlerinin, arkadaşlarının resimleri konmuş aynaya sıçrayan damlalar mermerin oyuğuna yönelerek akıyordu. Bir damla belli aralıklarla kapının arkasında, uçları kararmış ve yamulmuş süpürgenin önünde burnu pencereye dönük duran Nuran'ın ayakkabısının içine tıslıyarak düşüyordu. Camın aralığından süzülen sular iki ıslak şerit biçiminde ve güçlükle duyulan bir ses-

le aşağıya akıyor, uzun bir süredir süpürülmediği için her yanı kaplamış kalın toz tabakasının içine dalarak tozlu bilyeler halinde yuvarlanıyor, az ötede kendinden önce gelen bilyelere çarparak yassılaşıyor, biçimleri bozuluyor ve bulanık bulanık tahta aralıklarınca emiliyordu. Ana, karyolanın bir ucundan tutmasını işaret etti. Odanın ortasına çektikleri zaman Ana'nın yüzü solmuştu, kollarını aşağıya sarkıtmış, soluk alıyordu. Çiviye asılı, ilik yerleri yırtılmış kıvrımları tozlu ve uzun zamandır orda hiç biçimi bozulmadan duran, kapı açılışlarında meydana gelen rüzgârla sallanan yağmurluğu aldı; yastıklarla birlikte yuvarladığı yatağın üstüne attı, pencere aralığına eski entarilerden yırttığı bir parçayı sıkıştırdı, Naci'ye baktı. Naci ağzını açtı ama konuşmadı. Sözcükler değil, çığlıklar, sövgü hortumları, kırkayak, akrep gibi bir şeylerdi gelen içinden. Ağzını sımsıkı kapadı, burnunun deliklerinden bir soluk bıraktı, ellerini ceplerine sokarak dolaşmıya başladı. O çığlıklar gene geldi ama bu çığlığa öteki odadan katılacak babasına kırıcı bir karşılık vereceğini düşünerek daha sıkı kapadı ağzını, yutkundu, yüzünü mor bir ürperti kapladı. «Hadi iki lokma ekmek koy da yiyelim.» dedi kaya gibi sert öfkelerin vadisinden akan yumuşak bir sesle. Ana'dan önce çıktı, sofadan geçerken tam tepesine düşen bir damla, içinde katılaşan çığlıkları ayaklandırdı, kontrplak bölmeye bir tekme savurdu ve bir takım tepeleri oyuk insanlar hızla geçti gözlerinin önünden... Suçlunun saçlarını ustrayla tıraş ediyorlar, bir yere hiçbir yanını kıpırdatamıyacak biiçimde bağlıyorlar, tavana astıkları bir su kabından tam tepesine gelecek gibi damlatıyorlardı. Önceleri bu durumdan pek yakınmıyan, ve ilerde ne gibi bir olayın ortaya çıkacağını bilmiyen suçlu, damlalar çoğaldıkça yaşantısını bütünliyen serüvenlerin çekiciliğinden uzaklaşıyor, vazgeçilmez sandığı ve her an belleğinin bir yanındaki boşlukta koşuşup duran anılarını bir bataklığın içine yuvarlıyarak boğan kanlı ellere dokunamıyor, sadece bu damlaların beynini ne zaman deleceğini düşünüyordu. Her damla, birbirinden daha hızlı çakılan çiviler gibiydi. Çiviler derinlere saplandıkça bilinç altında duran ne kadar keskin dişli hayvan varsa ayaklanıyor; damlaların ve acıların, alanını genişleterek çizdikleri dairelerin hızı içinde her yandan saldırarak, dengesini bozmıya çalışıyorlardı... Pisler! Domuzlar! Eşşeoğlueşşekler! Ateşlere atsınlar, derilerini yüzsünler, ağızlarına kurşun akıtsınlar. Pisler! Domuzlar! Eşşeoğlueşşekler! Ağaçlara bağlıyarak kırbaçlatsınlar, gözlerini oysunlar, dillerini kessinler, aç bıraksınlar... Derisini yüzmüşler, yüzülen yere tuz basmışlar ve orasını keçilere yalatmışlardı. Eşşeoğlueşşekler! Pisler! Domuzlar! Namussuzlar!

Yemeğe oturdular. Konuşmuyorlardı. Kulaklar şakır şakır yağan yağmurdaydı.

«Hiçbir şey anlamadım bu yemekten.» dedi Baba, sedire çekildi. Ne yapmalı? Çoğu zaman yazgı dedikleri ve değişmiyeceğine inandıkları durumlarına yeni bir olay daha eklenerek sinirlerini iyice germişti. Cigaralar, dudaklarının ucuna kadar gelmiş öfkeleri bastırmak istercesine hızlı hızlı içiliyordu. Kızlar bu boğucu havadan; günlerdir işyerinde sürüklenen bir konuyu yalnız kendilerinin işitebilecekleri seslerle ortaya atıp sıyrılmaya çalışıyorlar ama tam biraz gülmeyi bulmuşken tam bir sevinç tomurcuğu yakalıyacakken enselerine ya da burunlarına düşen bir damlayla yeniden o havaya dönüyorlar, yüzlerdeki öfkelere şaşkınlıkla bakıyorlardı. Osman'ın ağlamasını duydular «Yeter! Alın şunu içeriye!» dedi Naci, Sevim'in omuzuna vurdu. Osman gözlerini sile sile girdi bir köşeye büzüldü. Yeniden bastırdı yağmur ve her yan birden akmaya başladı. Buldukları eski bezleri, derin kapları koyuyorlar, daha akan yer var mı diye araştırıyorlardı. Baba, Dayı, Naci pardesülerini giydiler. Bayram ceketinin yakalarını kaldırarak başını içeriye çekti ve yere çömeldi. Naci, sofaya çıktı, öteki oda göl gibi olmuştu.«Sevim.» suları merdivenden aşağıya süpürdü Sevim. Pencereye yeni bir paçavra tıkadı, annesinin paçavrasını sıktı, tahtaları sildi. «Akmıyan yer yok ki abi.» dedi çaresizlikle. Naci, ayağına çarpan boş konserve kutusuna vurdu, kutu korkuluğa çarptıktan sonra suların süpürüldüğü basamaklardan atlıya atlıya taşlığa düştü. Sevim abisine baktı, içeriye girerken gene dönüp baktı, kapıyı örttü. Bir cigara yaktı. Ne olacak bu? Daha önce tarlalarda, sövgülere, dayaklara katlanarak çalışma, gübre kokulu evlerde ışıksız, yorgansız, kirli bir soğuğun tedirginliği altında beyni yumruklıyan düşüncele-

rin seslerini dinliyerek gelip geçen uyku çiçeklerinden bir tekini bile yakalıyamamak... toprağın üzerine serilmiş bir hasır üzerinde yedi sekiz kişi bir sürü mide bulandırıcı kokularla bir arada yatmak... Bir gece, «Ne yapıyorsun? Çocuklar uyanacak.» diye konuşan anasının sesini duymuştu. Babası homurtularla karışık anasını öpmüş, çılğın gözlerini üzerlerinde bir kere öfkeyle dolaştırdıktan sonra kucakladığı gibi dışardaki otların üzerine atmıştı... onlar içeriye girdikten çok sonra küçük kafasının içinde gezinen hayaller ve düşüncelerle çarpışa çarpışa, onlara kendince anlamlar vermiye çalışarak yorgun, uyumuştu... Yeni tarlalara, yeni işyerlerine kavurucu güneşlerin altında, çıplak ayaklarını sertleşmiş topaçlara çarpa çarpa, dikenlerin açtığı deliklerden kanlarını akıta akıta bir kırıntı girmemiş midelerinin öfkesini duyuran barsak gurultulariyle gitmişler, hastalanmışlar ve nice günlerden nice aylardan nice nice morlu, sarılı düşlerden sonra şehrin uzaklardaki çamur yığınları üzerine kurulmuş kulubelerin kapılarından içeriye girebilmişlerdi. Osman, akmıyan bir yerde duran koltuğa kıvrılmış, ellerini bacakarı arasına sokmuş, uyukluyordu. «Hayırsız domuz, hayırsız! Kaç kere dedim, sokma şu klancalarını oraya.» ellerini çekti, başı önde içeriye giren Naci'ye baktı, gözlerine yaş doldu. Baba, başını yakası sıkıyormuş gibi sağa sola çeviriyor, dudakları kıpırdıyor, ama gözlerindeki ışıkların arasına gizlendiğini bildiği öfke yılanlarından daha büyüklerini ötekilerin gözlerinde görünce, dudaklarını sıkıyor, onların konuşmasını bekliyordu. Dayı, ellerini, arkasına kenetlemiş, köşelemesine gidip geliyordu. Kimi birden duruyor hepsinin yüzlerine bakıyor, düşüncelerinin sessiz şarkıları dolaşan yüzünün anlamı, baktığı yüzlerden aldıklariyle değişiyor ve değişikliği yaktığı bir cigaradan çektiği dumanlarla belirtiyordu... Sözler çok. Hele bu durumda neler neler söylenmez. Ama söyliyeceği sözlerin etkin olacağını, yeni durumlar kazandırarak sıcaklık dolu bir yere geçirebileceğini sanmıyordu. Yağmur şakırtısı vardı şimdi, oluklarda boğulan sular vardı; ıslanan yataklar, yorganlar, tahtalar, uykunun çökerttiği gözler vardı.

«Yağmurun altında durmaktansa oraya girmek daha iyi.» dedi Naci, karyolanın altını gösterdi.

«Nasl olacak?» dedi Baba.

«Yatağı oraya sereceğiz, karyolanın üstüne de kilimi atacağız...»

«Deneyelim bir kere.» dedi Dayı. Kızlar karyolanın altına tıkılmış ıvır zıvırı çıkardılar, yüklükten aldıkları yatağı yanlamasına serdiler. «Ben soyunmadan yatamam.» dedi Baba. Önce en uzun boylu olan Dayı sırt üstü yattı, topuklarına dayana dayana girdi dibe ama ayakları dışarda kalmıştı. Nuran kahkahayla güldü, Naci ters ters bakınca eliyle ağzını kapadı, dışarıya çıktı, «Hadi siz gidin, kendi yerinizi hazırlayın, biz yatarız.» dedi Baba, karısının sırtına vurdu. Bayram yüzüstü girdi, içerde döndü güçlükle, «Kara yok ki.» dedi Dayı, ansızın yumruk gibi bir şey gelip yerleşti göğsüne... Sarı buğday demetleriyle çevrili bir harmandaydı. Burunlarına saman tozları bulaşmış, sırt kemikleri çıkık, sıcaktan cıvıklaşmış boyunduruk yaralarına konup konup kalkan ova sineklerinden başka bir de yaranın çevresine bir gecekondu mahallesi gibi yerleşmiş sineklerin emişine karşıkoymadan döğeni çeken öküzleri dürtüp duruyordu. Tozlar, boynuna, göğsüne, terin ıslattığı her yana yapışıyor, çamurlaşıyordu. Cırcır böceklerinin sonsuz ötüşleri, döğenin altındaki çakmak taşlarının kuru sapları kesişleri, ovadaki bodur ağaçların üzerine kalın kalın abanmış güneş... Yoktu hava. Güneş yutmuştu. Bir parça bıraksa ya da bir bez gibi buruşturup bir yana atsaydı hemen oraya koşacak, o buruşukların içine sıcağın ırmaklar gibi aktığı burnunu sokacak, şurda burda kalmış nemleri ciğerlerine çekecekti. Toz, kılçıklar, cırcır böceklerinin zincirli sesleri, ovada ağdalaşan sıcaklık, babasının Selman Ağayla birlikte barut gibi olmuş buğday demetlerinin bir avuçluk gölgesinde, kendisine uzak olan konulardan tıkana tıkana söz etmeleri, arada bir boyunlarının, enselerinin kırışıklarına dolmuş tuzlu ıslaklıklarda ellerini gezdirerek kıpışık gözerle güneşe bakmaları ve «Hey mubarek hey.» demeleri... Döğen dönüyordu. Ova, güneşin altındaki her şey birbirine karışmış, kaşlarının arasından gözlerine süzülerek acıtan terler bir anda ortalığı bulandırmış ve kendini; kıyıda kaplumbağalarla birlikte güneşliyen kurbağaların, rüzgârından dağılan korkuyla atladıkları suyun içinde bulmuştu.

DÜŞ OYUNLARI

Somut düşler perde perde açılırlar gecelerden
ölüm korkulu bir oyun başlar bitmezdi bir türlü
terli yastıklar ya da yorganlar ıslak ürkmüşlük
sölezli köylerinden sonları kalınlardan ve incelerden

Oyunbaşı bir utancın sürücüsüdür derler
düş utançları her yanda on yıllık kahve içen lâ-ka-bara'lar
kitap kopukları kırmızı başlıklı sarışın kızcağızlar
çok çok daha keloğlanlar elma yerler

Sonra düş oyunlarına siz gelirsiniz gözlerinizle
gülmeye çalışırsınız ya da ağlamaya
uzatıp ellerinizi tutunmaya terli çarşaflardan
oyun başladığı gibi kötü biter sessizliğinizle

Mete AKALIN

Beyni kaynıyordu. Duyuyordu. Büküle büküle bir şeyler, sıvı gibi, daha kalın bir şeyler, belki de mum gibi bir şeyler zonklatıyordu. Gürültüler azalıyor, o bükülen şeyin ucundan fışkıran acılı sular ağzının içinde tükürüğünü yuta yuta zımpara haline gelmiş dilinin üstüne bir kat daha çekerek geri dönüyor ve açtıkları bir kapının boşluğundan cırcır böceklerinin delirtici seslerini akıtıyordu... Akşama doğru güneş incelmiş, söğütlerin, kavakların pörsümüş yaprakları sıcaklığı yarıp geçen bir yelle pırpırpır etmeye başamış, yuvarlana yuvarlana toz toprak içinde kalan kuyruksuz eşek ayağa kalkarak yiyecek bir şey aramaya başlamıştı. Donduğu için mi sıcaklığı düşünüyor yoksa? Duvara döndü, ayaklarını toplamak istedi ama yer yoktu. Gene uzattı. Ayaklarının ucuna damlıyordu. Kuru bir yer arandı, bulamayınca topuğunu ıslak yere bastırdı, sol ayağını üstüne attı. Bayram, elini cebine soktu, oradan kılların arasında gezindiğini sezdiği bir pirenin ısırdığı yeri kaşımaya başladı. Baba Dayı'ya döndü, bir süre sonra ağızlarına giren tütün kokulu, midedeki yiyeceklerin ekşimesinden ve organların eskimesinden gelen dayanılmaz soluklarından iğrendiler, sırtlarını döndüler. Bayram, ellerini koyacak yer aradı, bulamayınca göbeğinin üzerinde kavuşturdu ama ölülerin ellerini böyle bağladıklarını düşününce ötelerden gelen ve kendisini de karanlık çukurlara iten bir korkuyla çekti, sağ yanına döndü. Seta işaret etti. «Yüz numaraya gidiyorum.» dedi Naci, indi aşağıya. Sular kaldırım kenarlarından gürültüyle akıyor, arada sırada küçük bir taşın sürüklenişi duyuluyordu. Seta, suları sıçratarak koştu, ellerini uzattı. Parmaklar birbirine geçti. Saçlarını tuttu Seta'nın Ağzına tuzlu tuzlu geldi yüzündeki sular. «Ne güzel gece değil mi?» dedi Seta. Sesler ağızları içinde boğuldu, Seta kendini çekti, iki kol uzandı belinden sardı. «Darılırım ama. Delirdin mi Naci? Çek elini... Ama kızım ben, biliyorsun. Naci. Bak... Konuşmam sonra. Şey...» Ayağına bir damla düşünce öfkeyle sövdü Baba, güçlükle karyolanın altından sıyrıldı, ayağa kalktı. Dayı da ayaklarını yengeç gibi büküp açarak kalktı, bir cigara yaktı, bir tane de Baba'ya uzattı. Bayram ikisinin araşına girdi, ensesine soğuk bir damla düşünce sövdü.

Tren fırtınanın parçaladığı bir sesle evi sarsarak geçti.

«Çaar kahpe analı çar, onbir ayla yirmidokuz gün kaldı.» dedi Baba, Dayı'ya baktı. Dayı, uykunun son savaşını vererek yenilgiye düştüğü gözlerini sonuna dek açtı, birden bire sövmeye başladı. Baba, otuz otuzbeş sövgü sözcüğü boşlukta vızıldayıp dururken katıldı sövmeye, sonra Bayram girdi araya, değişik anlamlı ve biraz da güldürücü niteliği olan sözcüklerle sövmeye başladı ve sövgüler koro halinde geceyi delik deşik eden yağmur seslerine karıştı.

MUZAFFER BUYRUKÇU

SANAT VE TOPLUM

KİTAPLAR

TİYATRO 1963 — Haz: Kamran Yüce. İsteme adresi : Ses Tiyatrosu İstanbul. 228 sf. Kuşe kâğıda basılmış, çeşitli fotoğraflar. Fiatı 15 T.L.

Yıllığı düzenliyen Kamran Yüce diyor ki:

«Gün geçtikçe gelişen bir tiyatromuz var. Her yıl yeni bir topluluk seyirci karşısına çıkıyor. Devlet ya da şehir tiyatroları büyük illere ve semtlere yayılıyor. Bölge tiyatroları kanununun çıkması gün meselesi. Tiyatro büyümeğe, genişlemeğe, Türk toplumunda gerçek yerini ve değerini bulmağa başladı artık. Bölge tiyatroları ile de eğitim ödevini yerine getirecek. Aziz hocamız Muhsin Ertuğrul'un dediği gibi yakında Anadolunun birçok şehrinde her gece yüzlerce, binlerce insan yan yana, omuz omuza aynı kitabı okumanın, aynı hisleri duymanın tadına varacak.

Bu mutlu gelişmeye bizde karınca kararınca katılalım dedik ve bu yıllık dergiyi çıkarmaya karar verdik.»

KAPİTALİST EKONOMİNİN TENKİDİ - Jean Baby. Çev: Adil Onural - Büyük boy 240 sf. Fiatı: 7,5 lira. - Sosyal Yayınlar - Kurt işhanı Cağaloğlu - İstanbul.

SİNEMA TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ — Nijat Özün - Büyük boy; 192 sf. 12,5 lira - Türk Dil Kurumu - Ankara.

ÇAĞIMIZIN GERÇEKLERİ — Jean - Paul Sartre. Çev: Sabahattin Eyüboğlu - Vedat Günyol. Çan Yayınları - İstanbul - Büyük boy: 96 sf. 5 lira.

KONYA EFSANELERİ — Mehmet Önder. 100 sf. 2 lira. Şahap Kitabevi - Tevfikiye cad. 17 - Konya.

AVUSTURYA GÜNLÜĞÜ — Burhan Arpad. Yeditepe Yayınevi - İstanbul - 64 sf. - 2 lira.

ÜÇ KIZLAR — Oğuz Tansel. 80 sf. 150 kuruş. Dernek Yayınları - Ankara.

(Şair arkadaşımız Oğuz Tansel'le Türk Folkloru üzerine yaptığımız konuşmayı gelecek sayımızda yayınlıyacağız.)

İKİLİK — Oktay Rıfat'ın daha önce yayınlanan Aşağı Yukarı ve Karga ile Tilki adlı kitaplarının ikinci basımı. Büyük boy: 80 sf. 4 lira. Çan Yayınları - İstanbul.

İkilik'teki şiirleri bir kez daha okumak, onları ilk yayınlandığı yıllarda bilenler için bir yenilik olmuyor elbet; zaten bir çoğu Oktay Rıfat'ın okurlarınca unutulmayan şiirler bunlar. Önemli olan yeni okurun izlenimleri, başka bir deyişle 1945 - 55 arasında yazılan bu şiirlerin günümüzdeki durumu. Telefon adlı şiiri yayınlıyarak İKİLİK'i okurlarımıza salık veriyoruz.

TELEFON

Gözlerin varya çekik kara kara
Önce gözlerindi en güzel ışık
Beyaz dişlerindi bacakların omuzun
Damalı örtüde bir kâse çorba gibi
Buğulu bir lezzetti karıkocalık
Şimdi bir çınar yeşeriyor içimde
Bir şarkı söyleniyor uzun uzun
Hürriyetin rüzgârlı bayrağı oldu
Bize yeten aydınlığı sevdamızın.

Demir Özlü'ye sorular

Sürek yayınları iki genç sanatçının hikâyeye kitaplarını yayımladı: Demir Özlü'nün SOLUMA - Adnan Özyalçıner'in SUR.

1955 den beri çeşitli sanat dergilerinde çalışmalarını izlediğimiz Demir Özlü ile Adnan Özyalçıner'e aynı soruları sorarak sanat ve dünya görüşlerinin bilinmesine çalıştık.

DERGİ — Yazar kişiliğinizin ortaya çıktığı 1955 - 56 yıllarında genç bir sanat adamı olarak, Türk düşün ve sanat ortamında ne gibi özellikler görüyordunuz? Gene bir sanatçı olarak yapmayı düşündüğünüz müdahaleler nelerdi?

D. ÖZLÜ — Sait Faik yeni ölmüştü; o hikâyede yaptıkları ile kalıplaşmış bir yalınkat gerçekçiliğin sınırlarını yıkmış, bir çok olanakların kapılarını açmıştı. Hangi olanaklar? Gerçeküstücülüğün, varoluşçuluğun, daha başka XX. yüzyıl eğilimlerinin kapılarını. Öznelliğin de kapısını. İşte bu çok önemli.

Türkçe yazan bir genç kendinden önceki Türkçe yazanlara bağlıdır. Salt başka dilin yazarlarından gelemez. Onun için o yıllarda Sait Faik'in bizim için taşıdığı önem büyüktür. Bunun dışında ne söyiyeyim: başarılı bir gerçekçi olan Orhan Kemal vardı. Politik baskılarla toplumcu şiir geri çekilmişti. Ortadaki YENİLİK dergisi topluluğu da düşünceden kaçan, korkan bir eğilimde olduğundan yetersiz görünüyordu bana. Düşünceye dayanan bir yazımın ardındaydım. MAVİ dergisinde bunun için toplanmıştık, öteki genç yazarlarla. Başarısızlıkların, dağılmaların bir çok nedenleri var, bunları ayrıca yazacağım.

DERGİ — «Düşünceye dayanan bir yazımın ardındaydım sözlerini açıklamanızı istiyeceğiz.

D. ÖZLÜ — Bizde, yirminci yüzyılda sadece toplumcu düşünceye dayanan yazarlar, kendi eğilimleri içinde böylesi bir yazımı gerçekleştirmişlerdir. Ötekilerin yaptıkları önemli değil. Onlar kişiyi nereye götürebilirler? Toplumcu düşünceye dayanmıyan yazarlar için söylüyorum: bunların içinde realizmle, naturalizmle ya da daha başka batılı akımlarla ilgilenenleri olmuştur. Ama bu akımların bağlı oldukları felsefelerle ilgileri olmadığından, sonunda birşey söylemez bu yazarlar. Batıda edebiyatın felsefe ve bilimlerle ilişkisi var, doğrudan doğruya, ya da dolaylı, ya da varoluşçu yazarları yaratan belli bir felsefe eğilimi, bu felsefelerle, bilimlerle ilgili. Woolf'un, Joyce,un gerilerinde belli felsefeler var. Proust'un Bergson'la ilgisi var. Bugün de Robbe - Grillet Phenomenoligie ile ilgiil. Ionesco da yeni mantıkla. Brecht toplumcu felsefeyle.

Yazar felsefeyle ya da bilimle uğraşır demiyorum. Ama yazımla bilimler ve felsefeler arasında ilişkiler vardır, birbirlerini beslerler diyorum. Bizde böyle anlaşılmıyordu yazım. Onun için içi boştur o yazıların. Duygusallıktan başka birşeyi duyurmazlar. Bu yüzden de okurları bir yere götürmezler. Oysa «edebiyat eseri» baştan çıkarıcı olmalı. «Düşünceye dayanan yazım» la genel olarak bunları anlatmak istedim.

DERGİ — Bu ölçülerle tanımladığınız bir anlayış içinde sizin yazar olarak getirmeye çalıştığınız neler oldu?

D. ÖZLÜ — Ben daha çok varoluşçularla ilgilendim. Gençken Sartre ahlâkı ilgilendirirdi beni. Ahlâkımı biçimlendiren Sartre oldu. Bir bakıma kurtarıcım da. Ama «sen bir varoluşçu musun?» diye sorarsanız, karşılık veremem bu soruya. Üç çeşit varoluşçu vardır bence. Birinciler herkesçe bilinen varoluş felsefecileri. İkinciler bu felsefelerle ilgilenmiş yazarlar, ya da kendiliğinden varoluşçu eğilimleri taşıyanlar. Üçüncülerse varoluşçu felsefenin etkisinde kalmış, ahlâklarını bu felsefenin biçimlendirdiği kişiler. Ben varoluşçu bir yazar olmıya çalışmadım. İstesem de olabilir miydim bilmiyorum. Yalnız varoluşçu yazarlar etkiledi beni. Yukarda da söyledim: gençken, davranış ahlâkımı biçimlendirmeye yaradılar.

Adnan Özyalçıner'e Sorular

— Yazar kişiliğinizin ortaya çıktığı 55 - 56 yıllarında genç bir sanat adamı olarak Türk düşün ve sanat ortamında ne gibi özellikler görüyordunuz? Gene bir sanatçı olarak yapmayı düşündüğünüz müdahaleler nelerdi?

— O yıllarda şöyle bir durum vardı: Bir tepki şiiri olan Orhan Veli şiiri, şiirimize olumlu yönde bir uyarma yaptıktan sonra işlevini yitirmiş, ikinci, üçüncü ellerde soysuzlaşmış, yalnızca toplumsal taşlama tekerlemeleri olma yolunu tutmuştu. Üstelik şiir adına geçerli olan bir bu şiir, bir de Cahit Sıtkı'nınkiler gibi alışılmış sesleri bir örnek tekarlıyan melodik şiirlerdi. Hikâyede de ya gerçekçi toplumsal bir tutumla hikâye diye yalnızca bir takım sorunları anlatan, soyutlanmış kukla kişilerin at oynattığı hikâyeler ya da yitmiş eski günlerine romantik bir özlemle bakıp mızmızlanan hikâyeciler vardı. Yani şiir de hikâye de özünden uzaklaşıyordu. Bu ortamın içine gelen yeni kuşak, her şeyden önce, şiirin olsun, hikâyenin olsun özüne dönülmesi gerektiğini savundu. Öz şiire, öz hikâyeye yakın eski kuşak sanatçılarına işaret edildi. Sait Faik, Behçet Necatigil, Fazıl Hüsnü Dağlarca, daha eskilerden Ahmet Muhip Dranas. Gençliğin verdiği atılganlıkla ateşli bir araştırmaya girişildi. Bir yandan eski kuşakla sanatın ilkeleri konusunda hesaplaşılırken öte yandan o güne dek bizde pek bilinmiyen yabancı yazarlar çevrildi. Gerçeküstücüler tanıtıldı. Varoluşçuluk, varoluşçu yazarlar ortaya çıkarılmaya başlandı. Ardından genç kuşağın bu yeni yeni tanıtılan yazarların eserlerine özenerek yazdığı hikâyeler şiirler yer almaya başladı. Bu yazarlar daha çok biçimsel yönden yüzeysel olarak taklit ediliyordu. Buysa genç yazarları aşırı bir biçimciliğe götürdü. Kapalı şiir, kapalı hikâye yalnızca biçimsel açıdan yürütülmeye çalışıldı. Öz şiir, öz hikâye derken yazarın bir de söyliyecek sözü olduğu unutuldu. Birinciler gerçekçi, ikinciler gerçeküstücü açıdan aşırı soyutlamalara gidiyorlardı. Ortada ne oluyorsa gerçeğe oluyordu. Bir süre sonra gençlerin aşırı tutumlarında doğal bir durulma oldu. Atılganlıkla girişilen heyecanlı araştırma ve tartışmaların gençlerin yeni yazdıkları örneklerde olumlu sonuçları görüldü. Artık her yazarın olaylara biçim ve öz yönünden özel bir bakış açısı olması gerekliliği savunuluyor, gerçekçilik diyerek kişiliksiz bir tutanakçılığın sanatçılık sayılamıyacağı ileri sürülüyordu. Ben de genç kuşağın sözünü ettiğim bu gelişme çizgisi içindeydim. Kişisel olarak hikâyede olayı öne alıyor, gerçeğin, genel görünümden çok, ayrıntıların araştırılıp didiklenmesiyle ortaya çıkarılacağına inanarak, bu yolda, eş zamanlılığı da - aynı anda hem şimdiki, hem geçmiş, hem de gelecek zamanı yaşadığımızı - öne süren örnekler yazıyordum.

— Bu ölçülerle tanımladığınız bir anlayış içinde sizin yazar olarak getirmeye çalıştığınız neler oldu?

●

DERGİ — Yeni hikâye kitabınız SOLUMA'da - eski çalışmalarınızı gençken diye sınırladığınıza göre - ne gibi aşamalardan geçtiğinizi söyliyebilirsiniz? SOLUMA'daki hikâyeler, 1958 de yayınladığınız BUNALTI daki hikâyelerden hangi yönlerde ayrılıyor?

D. ÖZLÜ — Şimdi daha tarafsızım yazdıklarıma karşı. Bunaltı'yı yazarken biraz da yazdıklarımın içinde gibiydim. Söylemek önemliydi benim için. Belirgin olmıyan, silik yanları da var. Soluma.ya karşı tarafsızım. Bunaltı ile Soluma'nın temelleri aynı. Bunaltı'da herşeyi söylemek istiyordum, Soluma'da çok daha az şeyi söylemek istiyorum. Birkaç temden yola çıkıyorum.

— Herhangi bir olayı, şöyle ya da böyle - ister bu tutum toplumsal gerçekçi olsun, ister gerçeküstücü ya da daha başkası olsun - düpedüz anlatmanın yetersiz olduğunu sanıyorum. Çünkü olay, oluş içinde gelişen bir gerçekliktir. Olmuş bitmiş, geçmiş bir şey ancak somut olarak ortaya koymayı denemeye girişmekle özüne uygun bir yol tutulabilir. Böyle bir yöntemle ele aldığım olayların kişilerini toplumla ya da birbirleriyle olan çatışmalarındaki uyuşmazlıklar içinde yakalamaya çalıştım. Bu uyuşmazlıkların nedenleriyle sonuçlarını, bir incelemeci edasiyle, olaydan soyutlıyarak değil de, olayın kendisinde somut olarak vermeğe uğraşıyorum.

— Yeni hikâye kitabınız SUR'da ne gibi aşamalardan geçtiğinizi söyliyebilirsiniz? 1960'da yayımladığınız PANAYIR'daki hikâyelerden bu kitabınızdaki hikâyeler hangi yönlerde ayrılıyor.

— Böyle bir soru da Asım Bezirci sordu. İkinci kitabını yayınlıyan bir yazara bu çeşit bir sorunun sorulması olağandır. Tıpkılığı bundan olsa gerek. Bezirciye verdiğim karşılığın aşağı yukarı tıpkısını vermek zorunda olduğumdan hem okuyucularımızdan hem de sizden özür dilerim. PANAYIR'daki hikâyelerde hergünkü olayların içindeki kişiler, ölüm konusu çerçevesinde, kendi kendileri, tanrı ve toplumla olan çatışmalarında, uyuşmazlıklarında yakalanmıştı. Yani olaydan hareket ediliyordu. SUR'daki parçalardaysa, genel tutum aynı kalmakla birlikte, PANAYIR'daki yolun tersi bir yol denedim. Kimi soyut kavramlarla - ölüm, varlık gibi - kimi şiirsel görüntü ve kavramları ele alarak olaylarda somutlandırmaya çalıştım. Ayrıca iki yolun bazı parçalarda birbirine karışmadığını da gönül rahatlığiyle söyliyemem. Bu da, genel tutumunda bir değişiklik olmadığına göre, o kadar önemli olmasa gerek.

(Basın : 10822)

ATAÇ KİTABEVİ YAYINLARI

SPLEEN DE PARIS - Paris Sıkıntısı - Charles Baudelaire Çev. : Tahsin Yücel	3 lira
BELÂ ÇİÇEĞİ - Attila İlhan	3 lira
KAPALI MUTLULUK - Dünya Şiirinden Seçmeler - Çev.: Coşkun Zengin	2 lira
SUSUZ YAZ - Necati Cumalı	4 lira
SISYPHE EFSANESİ. Albert Camus - Çev. : Tahsin Yücel	4 lira
YÜZ ÜNLÜ SENFONİ. Paul GrabLe - Çev. : Selma Kurdakul	5 lira
ÇAĞDAŞ ALMAN HİKÂYESİ — Haz. : Kâmuran Şipal	4 lira
HAYDARİ KAMPI - Themos Kornaros - Çev. : Nevzat Hatko	5 lira
Asım Bezirci - Hüseyin Cöntürk GÜNLERİN GETİRDİĞİ, GÜNLERİN GÖTÜRDÜĞÜ -	4 lira
KALPAKLILAR — Samim Kocagöz	7,5 lira
ÖLEN ADAM — D. H. Lawrence - Çev.: Bilge Karasu	2 lira
VOLTAIRE — Çev.: Suat Erginer	2 lira
GERGEDAN — E. Ionesco - Çev: Fikret Adil	3 lira
DİNAMİT — B. Traven - Çev : Adalet Cimcoz	3 lira
MİLENA'YA MEKTUPLAR — F. Kafka - Çev. : Adalet Cimcoz II. Baskı. İki cilt bir arada	6 lira

BU AY ÇIKANLAR :

TERSİ VE YÜZÜ — Albert Camus - Çev. : Tahsin Yücel

3 lira

1 — Yayınlarımızdan satış fiatları ile 30 liralık kitap sipariş eden okurlarımız dergimize bir yıllık, 15 liralık kitap sipariş eden okurlarımız altı aylık abone kaydedilir.

Posta ücretleri tarafımızdan ödenerek, kitaplar taahhütlü olarak gönderilir. ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETLERİN POSTALANMASI GEREKİR.

2 — Abone indiriminden yararlanmak istemiyen okurlarımızın 15 liradan yukarı siparişlerine % 20 indirim yapılır. ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETİN POSTALANMASI GEREKİR.

3 — Yüzde yüz zam gören posta ücretleri karşısında yapmak zorunda kaldığımız bu değişiklikleri okurlarımızın anlayışla karşılıyacağını umuyoruz. Bizden tek kitap istiyen okurlarımızın pul göndermelerini rica ederiz.

(Devamı iç sayfada)

100 KURUŞ